ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტი
ბიზნესის ადმინისტრირების, მენეჯმენტის და მარკეტინგის
დარგობრივი დეპარტამენტი

ნათია ბეჟანიძე

ეროვნული ეკონომიკის განვითარების ტენდენციები და გლობალიზაციის გამოწვევები

სპეციალობა: ბიზნესის ადმინისტრირება

ბიზნესის ადმინისტრირების დოქტორის აკადემიური ხარისხის
მოსაპოვებლად წარდგენილი დისერტაცია

ანოტაცია

ბათუმი
2017

დისერტაცია შესრულებულია ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტის, ბიზნესის ადმინისტრირების, მენეჯმენტის და მარკეტინგის დარგობრივ დეპარტამენტში.

სამეცნიერო ხელმძღვანელი: რეზო მანველიძე - ეკონომიკის მეცნიერებათა დოქტორი, ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი

ნაშრომის ზოგადი დახასიათება

თემის აქტუალობა: მსოფლიო გლობალიზაციის პირობებში ეროვნული ეკონომიკის განვითარების ტენდენციებისა და კონკურენტუნარიანობის ამაღლების პრობლემები წამოადგენს ეკონომიკური მეცნიერების კვლევის ძირითად მიმართულებებს. აღნიშნულ საკითხებს განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნებში, მათ შორის, რა თქმა უნდა, საქართველოში. საკითხის აქტუალობას ზრდის ისიც, რომ გლობალიზაციის დაჩქარებული და შეუქცევადი პროცესი მოითხოვს არგუმენტირებულ პასუხებს არა ერთ ჩვენთვის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვან გამოწვევაზე.

მიუხედავად გლობალიზაციის წინააღმდეგობრივი ბუნებისა, გლობალური ეკონომიკისგან ქვეყნის იზოლაცია არა ერთი შესაძლებლობისა და უპირატესობის გამოუყენებლობაა, ამიტომაც, თანამედროვე მსოფლიო მეურნეობაში ჩართულობის მაღალი ხარისხი და მრავალმხრივი სასარგებლო ეკონომიკური ურთიერთობები წარმოადგენს წინაპირობას ძლიერი, სტაბილური ეროვნული ეკონომიკის ჩამოყალიბებისათვის.

ეროვნული ეკონომიკის მშენებლობისა და განვითარების საკითხები ქართულ ეკონომიკურ ლიტერატურაში ადრეც ფართოდ განიხილებოდა. ამ საკითხების საფუძვლიან კვლევას აწარმოებდნენ ქართველი მეცნიერები, მათ შორის: ა. გუნია, გ.მელქაძე, გ. მშვილდაძე, დ. ძნელაძე, გ. მალაშხია, თ. ჩიკვაიძე, ი. მესხია და მრავალი სხვა. თუმცა, თანამედროვე ეტაპზე წარმოიშვა რიგი ისეთი საკითხებისა, რომლებიც ეკონომიკურ ლიტერატურაში ქვეყნის დამოუკიდებლობის აღდგენის პერიოდამდე არ შეიძლებოდა ყოფილიყო სრულად გაშუქებული. აღნიშნული საკითხებისადმი ახლებური მიდგომა

განაპირობა ბოლო ათწლეულებში საქართველოს ეკონომიკაში განხორციელებულმა ფუნდამენტურმა ცვლილებებმა. უპირველესად, შეიცვალა საკუთრების ფორმა, ბიზნესისადმი დამოკიდებულება, რამაც ძირეულად შეცვალა ინტეგრაციის დონე და მიმართულებები. დღეისათვის აღნიშნული საკითხების კვლევით დაინტერესებულნი არიან ქართველი მეცნიერები: ვ. პაპავა, თ. შენგელია, რ. აბესაძე, რ. ასათიანი, თ. არჩვაძე, ე. ბარათაშვილი და სხვები.

თანამედროვე ეტაპზე წარმოიშვა პრიორიტეტული დარგებისა და საბაზრო ინფრასტრუქტურის განვითარების აუცილებლობა, რაც გრძელვადიან პერსპექტივაში საქართველოს ეკონომიკის განვითარებისთვის ძალზედ მნიშვნელოვანია. გლობალიზაციის გავლენით საწარმოო ძალთა ზრდა მსოფლიო მასშტაბით და ტრანსნაციონალური კორპორაციების საქმიანობის დივერსიფიკაცია, ბუნებრივი რესურსების შეზღუდულობა და მოწინავე ტექნოლოგიების გამოყენებით ბიზნესსტრუქტურებისა და, შესაბამისად, ეკონომიკის ცალკეული დარგების განვითარების საკითხების შესწავლა მნიშვნელოვანია, როგორც ქვეყნის, ასევე რეგიონის დონეზე.

დღეისათვის საქართველოში ეკონომიკის განვითარების დონე სასურველისაგან შორსაა. დაბალია საქმიანი აქტიურობა, მაღალია უმუშევრობის დონე, გაზრდილია ინფლაცია, გაუფასურებულია ეროვნული ვალუტა. ინფლაცია და სამომხმარებლო ფასების ზრდა წარმოადგენს მოსახლეობის ცხოვრების დონისა და ხარისხის გაუარესების ძირიად ფაქტორს. მოსახლეობის ერთ სულზე გაანგარიშებით მშპ საქართველოს სტატისტიკის დეპარტამენტის 2016* წლის მონაცემებით (მიმდინარე ფასებით) 3852.5 დოლარს შეადგენს, რაც საშუალო მსოფლიო დონის დაახლოებით მესამედია.

науково-практична конференція«СТРАТЕГІЯ ПІДПРИЄМСТВА: РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ЗА УМОВ СИСТЕМНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ» (19-20 листопада 2015 року).

international scientific – practical conference ‚INTEGRATION OF BUSINESS STRUCTURES: STRATEGIES AND TECHNOLOGIES , Sulkhan-Saba Orbeliani Teaching University, Black Sea Research Institute of Economy and Innovation. ISBN 978-9934-8643-3-9 2017. Tbilisi – Odessa 2017.

2. N. Bejanidze, **CHALLENGES OF GLOBALIZATION PROCESSES ON GEORGIAN'S EXAMPLE.** Varna Free University „Chernorizets Hrabar" **«E-Journal VFU» ISSN 1313-7514.** Bulgaria 2016.

3. N. Bejanidze, M. Kavtaradze **„GEORGIA AND THE CHALLENGES OF GLOBALIZATION".** "ECONOMICS" - Monthly International reviewed and refereed scientific journal.

(ISSN 0206-2828). Tbilisi. 2016.

4. N. Bejanidze, M. Kavtaradze. **The tendencies of the world trade development and the analysis of the foreign trade on Georgian example.** II International Conference " Innovation Challenges of Maritime Industry". Proceeding. Batumi. 2016.

5. N. Bejanidze, M. Kavtaradze. **The role of a Port logistics clusters in development transport- transit function of the Country.** International Conference "Innovation Challenges of Maritime Industry". Proceeding. Batumi. 2015.

6. N. Bejanidze, M. Kavtaradze. N, Revutska. "**Perspectives of forming maritime logistic clusters in Georgia". INTERNATIONAL ASSOCIATION OF MARITIME UNIVERSITIES.** 16TH Annual General Assembly. International Scientific – Practical Conference. **IAMU AGA 2015**

7. N. Bejanidze, M. Kavtaradze. " **Foreign direct investment impact on the economic growth of the country".** International Scientific Conference **«BUSINESS STRATEGY: PERFORMANCE IN SYSTEMIC TRANSFORMATIONS CONDITIONS"** Міжнародна

საქართველოს სტატისტიკის დეპარტამენტის მონაცემებით 2016* წელს ქვეყანაში პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მოცულობამ 1 645,4 მლნ აშშ დოლარი შეადგინა. 2015 წლის მონაცემებთან შედარებით იგი 5%-ით გაიზარდა, თუმცა, ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ 2015 წლის მონაცემებით, აღიშნული მაჩვენებელი წინა წელთან შედარებით 11,1 %-ით იყო შემცირებული. ასეთი კლების ტენდენცია განპირობებული იყო 2015 წელს ქვეყანაში ეკონომიკური მდგომარეობის მკვეთრი გაუარესებით.

ამდენად, საქართველოს ეკონომიკის განვითარების ტენდენციების განსაზღვრა და გლობალიზაციის პროცესის გამოწვევების გაანალიზება, ეკონომიკისა და ბიზნესის არსებული მდგომარეობის შეფასებისათვის და სამომავლო პერსპექტივების დასახვისათვის უაღრესად მაღალი აქტუალობით გამოირჩევა, როგორც თეორიული თვალსაზრისით, ასევე წმინდა პრაქტიკული პოზიციებიდან. აღნიშნულმა, ასპექტებმა სხვა მნიშვნელოვან საკითხებთან ერთად, განაპირობა ჩვენს მიერ სადისერტაციო კვლევის ობიექტის შერჩევა.

კვლევის ობიექტი: სადისერტაციო ნაშრომის კვლევის ობიექტს წარმოადგენს საქართველოს ეკონომიკის მნიშვნელოვანი სექტორები, ბიზნესგარემოში მიმდინარე ცვლილებები და მათი გამომწვევი მიზეზები გლობალიზაციის პირობებში.

კვლევის საგანი: ეროვნული ეკონომიკის განვითარების ტენდენციები, გლობალიზაციის გამოწვევები, ქვეყნის კონკურენტუნარიანობა გლობალიზაციის პირობებში, ეკონომიკური რეფორმების ანალიზი და შეფასება; პირდაპირი უცხოური ინვესტიციებისა და საგარეო ვაჭრობის ტენდენციების ანალიზი; ქვეყნის სატრანზიტო ფუნქციის პოტენციალი გლობალიზაციის

პირობებში, ეკონომიკის განვითარების ტემპების, ჩამოყალიბებული დარგობრივი სტრუქტურის ანალიზი და დინამიკა.

კვლევის მეცნიერული სიახლე: სადისერტაციო ნაშრომი წარმოადგენს ანალიტიკური კვლევის საფუძველზე შესრულებულ შრომას, რომელშიც კომპლექსურადაა გამოკვლეული საქართველოს ეკონომიკის განვითარების დინამიკა, ეტაპები და ტენდენციები.

ნაშრომის მეცნიერული სიახლე მდგომარეობს შემდგომში:

- გაანალიზებულია ეროვნული ეკონომიკის განვითარების ტენდენციები;
- წარმოდგენილია ეკონომიკური გლობალიზაციის წინაპირობები საქართველოში;
- დადგენილია გლობალიზაციის პირობებში ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ფაქტორების ბუნება, მათი თანაფარდობა და ურთიერთკავშირი;
- განსაზღვრულია ეროვნული ეკონომიკის განვითარების პრიორიტეტები, შეფასებულია საინვესტიციო აქტივობები სექტორულ ჭრილში, გამოვლენილია საინვესტიციო პოლიტიკის ნაკლოვანებები, დასახულია საინვესტიციო გარემოს გაუმჯობესების გზები და ამ მიმართულებებით ბიზნეს-პროექტების ოპტიმალური მართვის ღონისძიებები ცალკეულ დარგებში;
- გაანალიზებულია ეკონომიკური ზრდის შემაფერხებელი ფაქტორები და წარმოდგენილია წინადადებები ეკონომიკის სახელმწიფო მარეგულირებელი ღონისძიებების სრულყოფისათვის;
- ტრადიციული და ინტენსიური დარგების განვითარების შესაძლებლობების გათვალისწინებით, შემუშავებულია ქვეყნის საექსპორტო პოტენციალის რაციონალურად გამოყენების წინადადებები;

tourists in the country; increasing the volume of service and financial incomes in the state and local budget; formation of jobs and increasing the number of the employed; raising a living standard of the local population; infrastructural development of the tourism; complex application of the resource potential of the country; preservation of the culture and national identity;

14. Effectiveness of economy is significantly dependent on effective investment of the capital in preparation of highly-qualified personnel. Saving made in this direction considers considerable reduction of the effectivenss of the society and complicating integration into the world economy. In view of innovative development, integration of science, production and service quality, we significantly fall behind the developed countries with the level of modern technologies, management quality and motivation among the taff. For creating competitive advantages of Georgian economy it is important to move towards application of the recent technologies, formation of stron material and moral motiavation, as well as obtaining a significant experience for raising the competitiveness in all fields. Complexity for achieving all these aims is often conditioned due to insufficient level of our traditional management style, weaker links with the production science, non-optimal investments in the human resources, especially – in raising the competence, introduction of the recent technologies and development of the infrastructure.

The approbation of the work: the main conclusions, sentences and recommendations are given in the Author's (N. Bejanidze) articles and in the materials of scientific-practical conferences. The individual results of the work is published in the following magazines.

1. N. Bejanidze, M. Kavtaradze. **"THE IMPACT OF GLOBALIZATION UPON COUNTRY`S COMPETITIVE ABILITY"**, -

Middle Asia countries, on the development speeds of international competitive transit corridors and improvement of trade relations of all participant countries of the new silk road.

11. Railway transportation perform a significant role in the development of the transit function of the country. Mastering mineral fossils in the Middle Asia and the process of increasing economic growth in the region will further increase total cargo turnover in the countries of Middle Asia and Transcaucasia, relevantly the volume of the cargo to be transported via Georgia will be increased. A flexible tariff policy represents one of the most important factors for attracting added volume cargos. Hence it is desirable for the Government of Georgia to offer competitive tariffs for transportation of the cargo to the abovementioned countries, as well as increased speed, high level of trust and simplicity of transportation service, which will be ensured by the Railway, Automobile and Maritime transport of Georgia in a complex way.

12. Georgian transportation infrastructure cannot be imagined without development of the sea ports. Batumi and Poti Sea Ports have a significant role in procession of the maritime cargos. Sea Port as a generator of cargo stream connects the circles constituting transportation-logistical chain of the supply with each other. In this form it represents the cluster, the port – being its main core. The aim of forming a port cluster is to increase competitiveness of the transportation knot. It has scale effect and it provides more opportunities for technological innovation of loading-reloading operations.

13. Under the influence of international integration and globalization the following outcomes can be achieved for the development of the tourism sector on the country scale: increasing the number of

- გამოკვეთილია ქვეყნის სატრანზიტო პოტენციალის სრულყოფილად ათვისების უპირატესობები და განსაზღვრულია ტრანსპორტის დარგსა და ეკონომიკურ ზრდას შორის არსებული მრავალმხრივი კავშირები;

- შესწავლილია საქართველოში საზღვაო ლოგისტიკური კლასტერის შექმნის შესაძლებლობები და გაანალიზებულია მათი ფორმირების და ფუნქციონირების უპირატესობები და შეზღუდვები;

- გამოკვეთილია ქვეყნის სავაჭრო, ტურისტული, სასოფლო-სამეურნეო, პოტენციალის სრულყოფილად ათვისების უპირატესობები;

- განსაზღვრულია ინოვაციებისა და ადამიანური კაპიტალის როლი, როგორც ქვეყნის ეკონომიკის განვითარების ძირითადი ფაქტორისა გლობალიზაციის პირობებში;

- ექსპონენციალური რეგრესიული მოდელის საფუძველზე შემუშავებულია გლობალიზაციის პირობებში დარგობრივი ეკონომიკის განვითარების საპროგნოზო მოდელი.

კვლევის მიზანი და ძირითადი ამოცანები: სადისერტაციო ნაშრომის მიზანია ეროვნული ეკონომიკის განვითარების ტენდენციების შესწავლა, ძირითად დარგებში არსებული მდგომარეობის შეფასება, გლობალიზაციის პროცესის გამოწვევების ანალიზი, ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობის ამაღლების მეთოდოლოგიური საკითხების, პრიორიტეტული დარგების განვითარებისათვის პრაქტიკული რეკომენდაციების შემუშავება.

აღნიშნულიდან გამომდინარე კვლევის ამოცანები შეიძლება ჩამოვაყალიბოთ შემდეგნაირად:

- გლობალიზაციის პროცესის ჩვენეული ხედვის განსაზღვრა. მისი არსის, მახასიათებლების, მექანიზმის და შედეგების სრულყოფილად წარმოჩენა;

– გლობალიზაციის პროცესის განვითარების წინაპირობების შესწავლა, ძირითადი გამოწვევების გაანალიზება და მათი გავლენის განსაზღვრა ქვეყნის კონკურენტუნარიანობაზე;

– გლობალიზაციის პირობებში ეროვნული ეკონომიკის განვითარების ტენდენციების გაანალიზება;

– ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის განმსაზღვრელი ფაქტორების შესწავლა;

– საქართველოს ადგილის განსაზღვრა მსოფლიო ეკონომიკური პროცესების სისტემაში;

– ეროვნული ეკონომიკის ფუნქციონირების მაკროეკონომიკური ასპექტების შესწავლა და გაანალიზება:

– გლობალიზაციის პროცესის გავლენით საინვესტიციო აქტივობის ზრდის შეფასება საქართველოში და პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების გავლენის ხარისხის დადგენა ეკონომიკურ ზრდაზე სექტორულ ჭრილში;

– საქართველოს საგარეო ვაჭრობის დინამიკის გაანალიზება გლობალიზაციის პირობებში;

– ეკონომიკის დარგების ეფექტიანობაზე მოქმედი მაკროეკონომიკური ფაქტორების დახასიათება, საგადასახადო სისტემის, საერთო ეკონომიკური გარემოს, ფულადი ერთეულის სტაბილურობის გავლენის განსაზღვრა;

– ბიზნესის განვითარების წახალისებისათვის რეკომენდაციების ჩამოყალიბება ეკონომიკის არსებული დონის ამაღლების მიზნით;

– გამოიკვეთოს კონკურენტუნარიანი დარგები, რომელთა განვითარებაზეც მომგებიანად აისახება ჩვენი ქვეყნის სპეციფიკა, მისი გეოპოლიტიკური, ბუნებრივ-კლიმატური და რესურსული თავისებურებები;

on the country's economy in the global environment. Possibility of receiving a synergy effect though developing inter-sectoral strategy represents a significant aspect in this time, which ensures complimentary application of the resources and in this way, production of the goods and services with high added value;

8. We consider that Foreign Direct Investments in our country's economy must be primarily directed towards ensuring economic growth. For implementing this task it is desirable to address FDIs to export-oriented enterprises, introduction of the innovation and development of the infrastructure. For attracting and supporting the investment within the country it is necessary to create and support relevant circumstances to ensure re-investment by the investors having entered the country during previous years;

9. During previous year, Georgia had a negative trade balance, being caused due to high dependence of the country on the import. From this viewpoint, it is necessary to take strategic steps towards highly-productive fields having added values. Attraction of the Foreign Direct Investments and Capital Investments in the export fields will assist Georgia to participate in the component of the chain of values.

10. A favorable transportation geographical location of Georgia will grant the country with a strategic transit function. Further strengthening of the Transit function of Georgia will be dependent on the development/adaptation of the railway and automobile infrastructural and logistical centers of all connecting circles of supply chain existing on the territory of Georgia, improvement of the transportation coordination on Georgian railway borders, accomplishment of custom procedures and taking the measures supporting commerce, economic development of neighboring and

in the rural agriculture: “Plant your future”, “Tea plantation rehabilitation program”, “Project for supporting agrarian production”, “Cheap agro-credit project”, “Agrarian Insurance Project”, “Project for co-funding processing and storage enterprises”, “Produce in Georgia” project. We think that successful implementation of the above-mentioned projects will contribute to development of the agrarian food sector of the country;

5. Development of the logistical infrastructure serves as significant challenge of the gloAblzaition, being a main pre-condition for the development of the prospective fields of Georgia – rural agriculture, industry and commerce. Favorable geographical location of Georgia serves as a natural logistical hub for the Caucasus and Central Asia, though undeveloped infrastructure and low competitiveness of the transportation system does not enable it to wholly apply the above-mentioned potential.

6. Under the conditions of the globalization for the development of the country’s economy and business it is necessary to take the following steps to promote the economic growth, as: Effective usage of the geo-political, geohraphic, natural-climate and resource potential of the country, as they represent the axis for further development of the national economy; Development of the priority fields, enabling the country to gain competitive benefit at the international labor market; Strengthening of the innovativeness meter in the social-economic development of the country;

7. The issue of raising competitiveness of the country is discussed by us in strengthening comparative advantages having the potential for attracting foreign investments, increasing readymade product portion in the export, effective usage of the local resource potential and increasing employment level, which could create a positive impact

– ევროკავშირთან ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი ვაჭრობის შეთანხმების სრულყოფილად გამოყენების მნიშვნელობის დასაბუთება;

– გამოიკვეთოს ქვეყნის სატრანზიტო, ტურისტული, სასოფლო-სამეურნეო, პოტენციალის სრულყოფილად გამოყენების უპირატესობები;

– სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურის განვითარების აუცილებლობის დასაბუთება;

– განისაზღვროს საქართველოში ლოგისტიკური კლასტერის შექმნისა და ფუნქციონირების ძირითადი წინაპირობები და გამოიკვეთოს მათი შექმნით მიღებული სინერგიულობის ეფექტი;

– გლობალიზაციის პირობებში დარგობრივი ეკონომიკის განვითარების საპროგნოზო მოდელის შემუშავება.

კვლევის მეთოდოლოგიური და თეორიული საფუძვლები: სადისერტაციო ნაშრომის მეთოდოლოგიურ საფუძველს წარმოადგენს ეკონომიკის განვითარების მეთოდოლოგიური და თეორიული საკითხები.

ნაშრომში გამოყენებულია მეცნიერული გამოკვლევის ანალიზის და სინთეზის, სისტემური მიდგომის, კორელაციურ-რეგრესული ანალიზის, ექსპონენციალური რეგრესიული მოდელის გამოყენებით პროგნოზირების მეთოდები. აგრეთვე სხვადასხვა საერთაშორისო ორგანიზაციების კვლევები, გამოცემები და სხვადასხვა ინტერნეტ რესურსები. საზღვარგარეთელი და ქართველი მეცნიერების მიერ შესრულებული სამეცნიერო გამოკვლევები, მეთოდოლოგიური და თეორული ხასიათის მონოგრაფიები, სამეცნიერო სტატიები ქვეყნის ეკონომიკური განვითარებისა და მისი კონკურენტუნარიანობის ამაღლების პრობლემებთან დაკავშირებით. ამასთან ერთად, გამოყენებულია

საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს, საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის, საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს, საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტროს მასალები.

კვლევის თეორიული და პრაქტიკული მნიშვნელობა: ნაშრომის ძირითადი დებულებები, კვლევის შედეგები, თეორიული და პრაქტიკული რეკომენდაციები შეიძლება გამოყენებული იქნეს:

- ✓ სახელმწიფო და ბიზნეს-სტრუქტურების მიერ ეკონომიკურ განვითარებასთან დაკავშირებული ცალკეული პრობლემების გადასაწყვეტად, აგრეთვე უმაღლესი სასწავლებლების მიერ სასწავლო პროცესში;
- ✓ კვლევის შედეგად მიღებული რეკომენდაციების პრაქტიკული დანერგვა ხელს შეუწყობს ქვეყნის სატრანზიტო, სავაჭრო, ტურისტული, სასოფლო-სამეურნეო პოტენციალის ეფექტურად გამოყენებას. რაც დადებითად აისახება საქართველოს ეკონომიკაზე;
- ✓ კომპანიებმა შესაძლოა ეფექტურად გამოიყენონ არსებული სიმძლავრეები, რესურსული პოტენციალი და მიაღწიონ შესამჩნევ კონკურენტუნარიანობას, რაც, თავის მხრივ, ხელს შეუწყობს დამატებული ღირებულებების შექმნას, სამუშაო ადგილების მნიშვნელოვან ზრდას და ქვეყნის ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესებას.

ნაშრომის მოცულობა და სტრუქტურა. სადისერტაციო ნაშრომი „ეროვნული ეკონომიკის განვითარების ტენდენციები და გლობალიზაციის გამოწვევები“ შედგება 197 ნაბეჭდი გვერდისგან, სამი თავისგან, 11 ქვეთავისგან, შესავალისგან, დასკვნებისა და წინადადებისაგან, გამოყენებული ლიტერატურისა და დანართებისაგან.

Conclusions

Conducted research enables us to formulate the following recommendations and proposals in the form of the thesis statements:

1. Globalization can be defined as the process of radical straitening of goods and service streams, capital, information, and technologies, which usually is not limited within the borders of National Government Regulations. its driving force first of all represented by the revolutionary changes in the sphere of informative communicative technologies, liberalization of markets and intensification of the International competitiveness.

2. One problem is equally faced by all countries, i.e. how to maximally apply the benefits of the globalization and at the same time to minimize the losses and risks.

3. Necessity for steady growth of the national economy, improvement of the social development and ecological state, the problem of unemployment and poverty and social inequality related to it serves as a significant challenge of the globalization; the state has to implement employment-based projects, whereas for creating the working sites an important role it to be attached to encouraging the business development from the government side, which on its way considers development of various fields and infrastructure.

4. Development of the rural agriculture also serves as one of the main challenges for Georgia. More than half of the labour-capable population of the country is employed in the agrarian sector. Though, the material value formed in this field, productivity of the field and profitability lebvel is rather low, which preents from growing of the competitiveness at the local as well as international markets. In response to the above-mentioned challenge the Government of Georgia launched implementation of the following significant projects

the developed countries with the level of modern technologies, management quality and motivation of the staff.

To conclude, we would like to note that for forming a competitive privilege of the economy of Georgia it is of utmost importance to move to application of advance technologies, formation of a strong material and moral motivation, as well as obtaining experience for raising the competitiveness in all the sectors. Complexity of achieving these aims is conditioned due to insufficient level of exercised management for their settlement, as well as weak links with the science of production, non-optimal investment in the human resources, especially raising the competitiveness, introduction of the recent technologies and development of the infrastructure.

სტრუქტურა

შესავალი

თავი I. გლობალიზაციის არსი, ძირითადი მახასიათებლები და მისი გავლენა ქვეყნის ეკონომიკაზე

1.1. გლობალიზაციის არსი და ძირითადი მახასიათებლები

1.2. გლობალიზაციის პროცესის განვითარების წინაპირობები და მთავარი გამოწვევები

1.3. გლობალიზაციის გავლენა ქვეყნის კონკურენტუნარიანობაზე

თავი II. ეროვნული ეკონომიკის განვითარების ტენდენციები გლობალიზაციის პირობებში

2.1. ეროვნული ეკონომიკის განვითარების ტენდენციები

2.2. გლობალიზაციის პირობებში საინვესტიციო აქტივობა საქართველოში და მისი გავლენა ეკონომიკურ ზრდაზე

2.3. საქართველოს საგარეო ვაჭრობის განვითარების ტენდენციები და გლობალიზაციის გამოწვევები

2.4. გლობალიზაცია და საქართველოს ადგილი მსოფლიო ეკონომიკური პროცესების სისტემაში

თავი III. გლობალიზაცია და ეროვნული ეკონომიკის განვითარების პერსპექტივები

3.1. საქართველოს სატრანზიტო ფუნქციის განვითარების პერსპექტივები გლობალიზაციის პირობებში

3.2. ტურიზმის განვითარების ტენდენციები და პერსპექტივები საქართველოში

3.3. აგრარული ბიზნესის განვითარების შესაძლებლობები თანამედროვე ეტაპზე

3.4. დარგობრივი ეკონომიკის განვითარების საპროგნოზო მოდელის შემუშავება

დასკვნები და წინადადებები

გამოყენებული ლიტერატურა

ნაშრომის ძირითადი შინაარსი

ნაშრომის პირველი თავი **„გლობალიზაციის არსი, ძირითადი მახასიათებლები და მისი გავლენა ქვეყნის ეკონომიკაზე“** შედგება სამი ქვეთავისაგან. პირველ ქვეთავში „გლობალიზაციის არსი და ძირითადი მახასიათებლები" წარმოდგენილია გლობალიზაციის არსის შესახებ სხვადასხვა უცხოელი და ქართველი ავტორების, საერთაშორისო ორგანიზაციების ექსპერტების განსაზღვრებები და სხვადასხვა მკვლევარების გლობალიზაციის პროცესისადმი არაერთგვაროვანი დამოკიდებულებები. წარმოდგენილია გლობალიზაციისათვის დამახასიათებელი ნიშნები, გამოყოფილია გლობალიზაციის სამი ტალღა, რომელთა თანმიმდევრობა ერთმანეთთან ლოგიკურ კავშირშია, და ასახავს გლობალურ კონკურენციულ გარემოში მიმდინარე ცვლილებებს.

მიგვაჩნია, რომ მსოფლიო ეკონომიკის გლობალიზაცია არის საქონლის, მომსახურების, წარმოების მობილური ფაქტორების თავისუფალი გადაადგილებისათვის ეროვნული ეკონომიკების ურთიერთდამოკიდებულება; ურთიერთშეღწევადობის ზრდისა და ღია ეკონომიკის პრინციპების მსოფლიო მასშტაბით დამკვიდრების საფუძველზე, ერთიანი, გლობალური ეკონომიკური სისტემის ფორმირების პროგრესული, ისტორიულ-ლოგიკური პროცესი, რომელიც სამეცნიერო-ტექნიკური მიღწევებითა და ზოგადსაკაცობრიო, გლობალური პრობლემების არსებობით აფიქსირებს მსოფლიო ცივილიზაციის ერთიანობას.

გლობალიზაციის პროცესის პრობლემატიკის შესწავლისადმი მიძღვნილი უცხოური და ქართული ლიტერატურის ფართოდ მიმოხილვის საფუძველზე, ნაშრომში მსოფლიო ეკონომიკის

Tourism sphere was distinctive in 2014-2016 but from 2016 the rate of increase is falling. At the same time, this period is characterized by increase of the added value of the agricultural sector. The trade is characterized by the opposite tendency. Transport sector is not distinctive by rising of the rate and is marked by unstable data of the noted indicators. According to the proposed developed model in the forecast period of 2017, 2018, 2019 rate of increase of added value, trade takes leading positions. Transport sector is also distinctive by rapidly rising dynamics. Tourism and agriculture sectors have falling markers, but the noted sectors are characterized with positive dynamics. So, the rating of the added value is the following: trade, tourism, transport, agriculture, which shows the noted branches' synergetic interrelation, privately: added value in tourism influences transport service demand rise, develops agriculture.

The opportunity for receiving synergy effect by developing inter-sector strategy ensures complementary application of the resources and in this way production of the goods and services with high added value. For achieving the above-mentioned aim it is important to ensure increasing the level of science and innovations, as well as education and qualification and ensure modern developed infrastructure. One of the most effective investments of the capital and the basis for the development of the economy lies in preparing highly-qualified personnel and technological development. In this respect, we take into account the development of the economy not only within separate sectors, whereas in all the spheres as a whole. Hence, the economy led in this very direction considerably decreases effectiveness of the society and complicates its integration into the world economy. From the viewpoint of innovative development, integration of the science, production and service quality, we significantly fall beyond

[=GROWTH(D2:D12;A2:A12;A13:A15)]
[=GROWTH(E2:E12;A2:A12;A13:A15)]

	A	B	C	D	E
1	YEARS	Agriculture (Million GEL)	Trade (Million GEL)	Transportation (Million GEL)	Tourism (Million GEL)
2	2006	1 544,3	1 878,6	1 102,8	872,3
3	2007	1 562,7	2 167,2	1 231,2	1001,1
4	2008	1 551,1	2 680,9	1 162,5	1031,5
5	2009	1 457,1	2 344,1	1 138,0	906,7
6	2010	1 509,9	3 024,9	1 415,1	1 095,9
7	2011	1 854,9	3 552,7	1 573,4	1 263,7
8	2012	1 933,3	3 769,5	1 703,9	1 369,0
9	2013	2 195,0	4 026,8	1 789,2	1 374,4
10	2014	2 328,1	4 385,5	1 928,9	1 586,7
11	2015	2 507,6	4 588,7	2 181,7	1 842,1
12	2016	2 703,2	4 770,4	2 233,2	2 059,8
13	2017	2 747,1	5 709,9	2 436,7	2 069,4
14	2018	2 927,0	6 278,3	2 630,7	2 247,5
15	2019	3 118,6	6 908,2	2 840,1	2 440,9

Table **#4. Forecasting result though applying the function GROWTH.**

If speaking according to the forecasting results, the size of correlation coefficient is placed between 0,9 and 1 diapason according to all four sectors. Whereas, the closer is the correlation coefficient to 1, the reliability of applied model shall be more justified.

On the basis of presented forecast, analyze the rates of increase of separate added value and define the branch which is characterized by increasing tendency of the noted markers. Such branches in future should be discussed as the strategic drivers of economic development. Dynamics of increase of added value is distributed in the following manner:

გლობალიზაციის პროცესი წარმოვადგენილი გვაქვს განზოგადოებული სქემის სახით.

მეორე ქვეთავში **„გლობალიზაციის პროცესის განვითარების წინაპირობები და მთავარი გამოწვევები“** შესწავლილია ის არსებითი წინაპირობები, რომლის განვითარების გარეშე გლობალიზაციის პროცესი ვერ შედგებოდა, როგორც განსაკუთრებული ფენომენი. მსოფლიოში მიმდინარე გლობალიზაციის პროცესის გაანალიზების, სხვადასხვა მეცნიერთა შეხედულებებისა და არაერთ ქვეყანაში ამ საკითხისადმი განსხვავებული მიდგომების გათვალისწინებით, ჩვენ გამოვყავით შემდეგი ძირითადი წინაპირობები: საწარმოო, მეცნიერულ - ტექნიკური და ტექნოლოგიური, ორგანიზაციული, ეკონომიკური, პოლიტიკური და სოციალურ - კულტურული. ასევე სქემატურად წარმოვადგინეთ გლობალიზაციის პროცესის განვითარების წინაპირობების ქრონოლოგია მსოფლიო მასშტაბით და მათ შორის საქართველოში.

აღსანიშნავია, რომ გლობალიზაციის მნიშვნელოვან გამოწვევას წარმოადგენს ეროვნული ეკონომიკის სტაბილური ზრდის, სოციალური განვითარებისა და ეკოლოგიური მდგომარეობის გაუმჯობესების აუცილებლობა.

ქვეყნისთვის მთავარ გამოწვევად რჩება უმუშევრობისა და მასთან დაკავშირებული სიღარიბის და სოციალური უთანასწორობის პრობლემა. მასთან არის დაკავშირებული ადამიანის ცხოვრების ისეთი ფუნდამენტური საკითხები, როგორებიცაა გაფართოებული კვლავწარმოება და წარმოების მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის სრულყოფა, ადამინთა ცხოვრებისა და შრომის პირობების გაუმჯობესება, მართვის ხარისხის გაუმჯობესება, როგორც ბიზნესის, ასევე სახელმწიფო და სამოქალაქო სექტორში. სამუშაო ადგილების შექმნისთვის უდიდესი როლი ენიჭება მთავრობის მხრიდან ბიზნესის განვითარების

წახალისებას, რაც თავის მხრივ გულისხმობს სხვადასხვა დარგების და ინფრასტრუქტურის განვითარებას.

გლობალიზაციის გამოწვევაა, აგრეთვე, სახელმწიფოთა შორის საგარეო ეკონომიკური კავშირების გაფართოება. საქართველოსათვის მნიშვნელოვანია რეგიონის ქვეყნებთან ურთიერთობების განვითარება და განმტკიცება, რაც ხელს შეუწყობს რეგიონში ურთიერთდაინტერესებაზე დამყარებული პოლიტიკური თანამშრომლობის გაუმჯობესებას, უსაფრთხოებისა და სტაბილურობის გამყარებას, სატრანზიტო და სავაჭრო-ეკონომიკურ სფეროებში ურთიერთობების გაღრმავებას. ასეთ ურთიერთობებს ეფექტიანობის საკმაოდ დიდი პოტენციალი გააჩნია.

მნიშვნელოვან გამოწვევად რჩება ასევე აგრარული ბიზნესის განვითარება. ამ სექტორში დასაქმებულია ქვეყნის შრომისუნარიანი მოსახლეობის ნახევარზე მეტი. თუმცა, შექმნილი დამატებული ღირებულება, პროდუქტიულობა და მომგებიანობის დაბალი დონე ხელს უშლის დარგის კონკურენტუნარიანობის ზრდას, როგორც ადგილობრივ, ასევე საერთაშორისო ბაზრებზე.

განსაკუთრებული აქტუალობით გამოირჩევა ლოგისტიკური ინფრაქტრუქტურის განვითარების აუცილებლობა, რაც თავის მხრივ ისეთი დარგების განვითარების წინაპირობაა, როგორებიცაა: ტრანსპორტი, ვაჭრობა, სოფლის მეურნეობა, ტურიზმი. საქართველო მისი ხელსაყრელი გეოგრაფიული ადგილმდებარეობით, წარმოადგენს კავკასიისა და ცენტრალური აზიის ბუნებრივ ლოგისტიკურ ჰაბს. თუმცა განვითარების პროცესში მყოფი ინფრასტრუქტურა და სატრანსპორტო სისტემის დაბალი კონკურენტუნარიანობა მას არ აძლევს საშუალებას გამოიყენოს აღნიშნული პოტენციალი სრულყოფილად. არსებული სატრანს-

with 1, it further indicates on leaner correlation of this statistically received two indicators.

As shown by the mode, growth of the added value in commerce with 98,61%, with 96,53% in transportation, with 93,91 % in tourism and 90,24% in rural agriculture will further lead to growth of Gross Domestic Products in the forecasting period or vice versa.

FORECAST

For forecasting expected outcomes in the economy a model of exponential regress is often used, being described with the following equation

$$y = be^{nx},$$

Where *y* and *x* are known figures, *x* is a year, whereas y - *added* value formed by the sector in this year, *m* and *b* coefficients should be selected so that the equation of exponential regression to describe the meanings obtained as the result of analyzing statistical data. Graphical method applied by us and the equation of exponential regression received with the dialogue window **Format Trendline** and the size of correlation coefficient R^2 allows us to define reliability for forecasting the results. When R^2 is placed between diapason 0,9 and 1, then the above-mentioned correlation can be applied for forecasting the results.

The meaning of exponential trend can be forecasted with the help of the **GROWTH function.** Forecasting of the expected results can be made in the rural agriculture, trade, transporting and tourism for the years of 2017, 2018 and 2019. The results received though applying the function GROWTH is provided in the table # 2.

Relevantly, the formulas are applied in B13:B15, C13:C15, D13:D15 and E13:E15 diapasons.

[=GROWTH(B2:B12;A2:A12;A13:A15)]

[=GROWTH(C2:C12;A2:A12;A13:A15)]

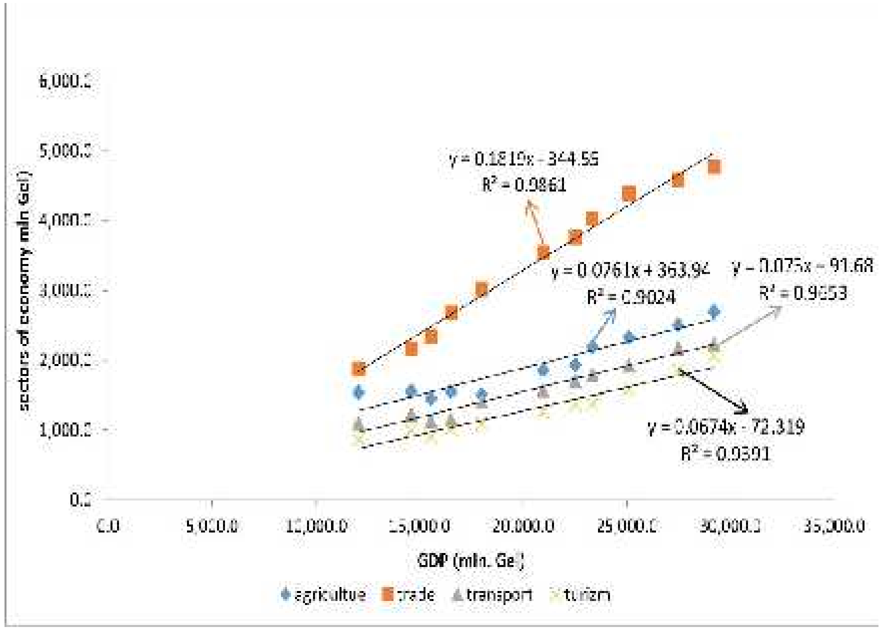

Diagram **4: Trend Line Diagrams – linear model**

The type of linear regression equation and coefficient of reliability for the applied model was defined for each sector R^2.

According to the size of correlation coefficient we can debate about linear dependence of added value indicators for the fields of economy (rural agriculture, transportation, trade, tourism) with result indicator of Gross Domestic Product.

As seen from the Diagram #4, added value formed in the field of commerce depends in a more linear way with Gross Domestic Product (R^2=0,9861), followed by transportation (R^2=0,9653), the following place occupied by tourism (R^2=0,9391) and the last by rural agriculture (R^2=0,9024). It is noteworthy that closer is the correlation coefficient

პორტო ინფრასტრუქტურის ერთ-ერთი მთავარი პრობლემა იმაში მდგომარეობს, რომ მას არ გააჩნია ქსელური ეფექტი. ტრანსპორ-ტის სხვდადასხვა სახეობების დამაკავშირებელი ინფრასტრუქტურის დეფიციტის გამო არ ხდება სინერგიების ათვისება სატ-რანსპორტო გადაზიდვებსა და ლოგისტიკაში. საჭიროა სატრანსპორტო და ლოგისტიკური ინფრასტრუქტურის სისტემური განვითარება, რაც კონკურენტუნარიანს გახდის საქართველოზე გამავალ სატრანსპორტო კორიდორს და შესძენს ქვეყანას ეფექტური სატრანზიტო დერეფნის იმიჯს.

ამდენად, ინფრასტრუქტურის განვითარება საქართველოს ეკონომიკისათვის წარმოადგენს ერთ-ერთ მთავარ ამოცანას, რომელზეც უნდა დაფუძნდეს ყველა სხვა ეკონომიკური ღონის-ძიებებიდან მიღწეული წარმატებები. ინფრასტრუქტურა წარმო-ადგენს ბაზისს, რომელიც გამოიწვევს ქვეყნის ეკონომიკური მიმზიდველობის ამაღლებას, საქართველოს უკეთეს შიდა, რე-გიონულ და საერთაშორისო ინტეგრაციას, საინვესტიციო გარე-მოს გაუმჯობესებას.

გლობალიზაციის პროცესის მნიშვნელოვანი გამოწვევაა სპე-ციალიზაციის გაღრმავება და ეკონომიკის დივერსიფიციკაცია. დივერსიფიცირებული ეკონომიკა საქონლისა და მომსახურების ასორტიმენტის გამრავალფეროვნების, დარგობრივი სტრუქტუ-რების კრიზისის დაძლევის საშუალებას იძლევა. ერთ-ერთი მიზეზი, რომელიც აფერხებს რეალური წარმოების და მომსახუ-რების სფეროს დივერსიფიკაციას, არის ქვეყნის რეგიონებისა და დარგების განვითარების სტრატეგიების არასრულყოფილება. ქვეყნის ეკონომიკური ინტერესები უნდა გაერთიანდეს ეკონომი-კის დივერსიფიკაციისა და იმპორტის ჩანაცვლების პრობლე-მების, შრომის საერთაშორისო დანაწილების პროგრამების გამო-ყენების ირგვლივ.

დღეისათვის დიდი მნიშვნელობა აქვს ინვესტიციების მოცულობის ზრდას, როგორც ადამიანური რესურსების განვითარებაში, ასევე ძირითადი კაპიტალის, სოციალური ინფრასტრუქტურის სფეროში და მოსახლეობის ცხოვრების ხარისხის ამაღლებაში. საქართველოსთვის მიზანშეწონილია პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების დაბანდება ისეთ დარგებში, რომლებიც საექსპორტო პროდუქციის ფართომასშტაბიან წარმოებაზე იქნება ორიენტირებული და შესაძლებელი იქნება ქვეყნის ფარგლებს გარეთ მისი მომგებიანი რეალიზაცია.

არანაკლებ რთულ პრობლემას ბიზნესისათვის გლობალურ ეკონომიკაში წარმოადგენს ძირითად კაპიტალში ინვესტიციების ზრდისა და მისი გამოყენების ეფექტიანობის საკითხები. ინოვაციური ტენოლოგიების დანერგვა ყოველთვის აისახება წარმოებული პროდუქციის ხარისხობრივ პარამეტრებზე, რაც ზრდის მის კონკურენტუნარიანობას. ამდენად, ინცესტიციების გარეშე, განსაკუთრებით ახალ, ინოვაციური ტიპის ძირითად კაპიტალში, წარმოუდგენელია საზოგადოებრივი კვლავწარმოების საკითხის წარმატებით გადაწყვეტა.

მიუხედავად აღნიშნული გამოწვევებისა, გლობალიზაციას აქვს პოტენცილი ქვეყნის ეკონომიკას მოუტანოს სარგებელი. მთავარია ეფექტურად იქნეს გამოყენებული არსებული პოტენციალი. ეკონომიკის განვითარებისათვის და ეკონომიკური ზრდის უზრუნველსაყოფად მიზანშეწონილად მიგვიჩნია:

ქვეყნის გეოპოლიტიკური, გეოგრაფიული, ბუნებრივ-კლიმატური და რესურსული პოტენციალის ეფექტურად გამოყენება, რამდენადაც ისინი წამოადგენენ ეროვნული ეკონომიკის შემდგომი განვითაების საფუძველს;

- ეკონომიკური ინტეგრაციის შესაძლებლობების გამოყენება და მსოფლიო ბაზარზე პოზიციების გაფართოება.

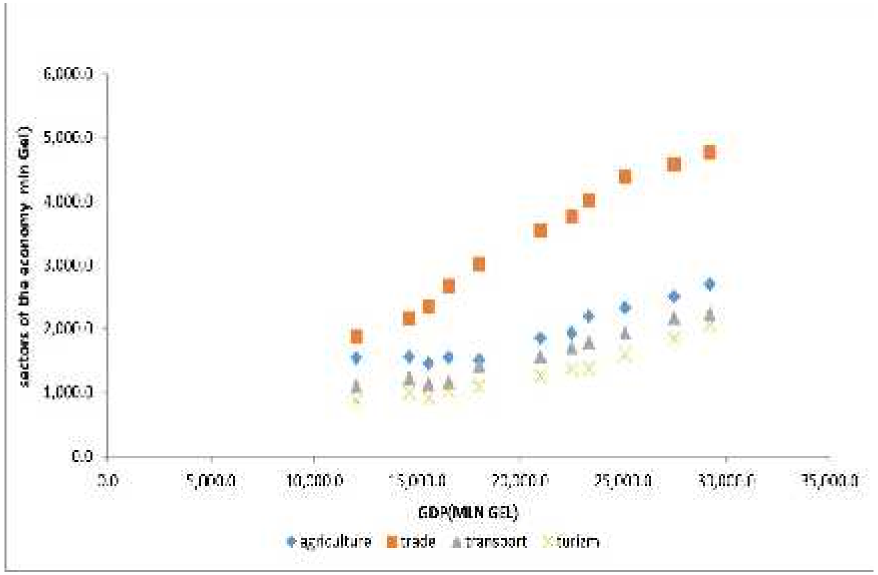

Diagram 3. Spot diagrams

In the received dialogue window **FormatTrendline** in the insert **TrendlineOptions**, Group Trend/RegresionType (construction of a trend line) various models for constructing the equation of regression is provided: Exponential, linear, Logarithmic, Polynomial), Power and MovingAverage, which reflect a correlative interrelation between these variables. Linear model was selected;

If the above-mentioned actions are repeated for the spot diagrams of the remaining sectors, then the following diagram shall be received as the result of the **Trendline** order (Diagram 4).

Year	Gross Domestic Product (GDP) in basic prices	Total added value and share created in separate fields of economy in Gross Domestic Product							
		Agriculture, hunting and forestry; fishing (million GEL)	Share in GDP (%)	Wholesale and retail trade; repair of motor vehicles, motorcycles and personal and household goods (million GEL)	Share in GDP (%)	Transport (million GEL)	Share in GDP (%)	Tourism (million GEL)	Share in GDP (%)
2016*	29 217,1	2 703,2	9,3	4 770,4	16,3	2 243,20	7,68	2 059,80	7,1
2015	27 468,4	2 607,8	9,1	4 588,7	16.7	2 181,7	7.8	1 842.1	6,7
2014	25 095,7	2 328,1	9,2	4 385,5	17,5	1 928,9	7,7	1 586,7	6,3
2013	23 335,0	2 195,0	9,4	4 026,8	17,3	1 789,2	7,7	1 374,4	5,9
2012	22 505,8	1 938,3	8,6	3 769,5	16.7	1 708,9	7.8	1 389,0	6,05
2011	20 876,4	1 854,8	8,8	3 562,7	16,9	1 573,4	7,5	1 263,7	6,02
2010	18 014,4	1 509,9	8,4	3 024,9	16,8	1 415,1	7,9	1 095,9	6,08
2009	15 546,3	1 457,1	9,4	2 344.1	15,1	1 138.0	7,3	906,7	5,83
2008	16 521,8	1 551,1	9.4	2 680,9	16.2	1 162,6	7.0	1 031.6	6,24
2007	14 611,1	1 562,7	10,7	2 167,2	14,8	1 231,2	8,4	1 001,1	6,85
2006	12 046,9	1 544,3	12,8	1 878,6	15,6	1 102,8	9,2	872,3	7,24

Table 3 . Total added value and share created in separate fields of economy in Gross Domestic Product

Development of national economy is highly dependent on increasing the additional values by individual fields of economy.The changes in one of the fields of the economy relevantly must result in changes of the consecutive indicator - Gross Domestic Product. With the purpose of checking this theory, the impact of growth or decrease of the total added values in separate fields of economy was discussed through applying a correlative-regressive analysis.

The impact of each sector on Gross Domestic Product was investigated with the help of linear trend line. For constructing the equation of **linear** regression a graphical method and dialogue window **Format Trendline** was applied.

- პრიორიტეტული დარგების განვითარება, რაც შესაძლებლობას მისცემს ქვეყანას მოიპოვოს კონკურენტუნარიანი უპირატესობა საერთაშორისო ბაზარზე;
- ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებაში ინოვაციურობის მდგენელის გაძლიერება;

შეიძლება დავასკვნათ, რომ ქვეყანას აუცილებლად უნდა გააჩნდეს ეკონომიკური განვითარების დაჩქარებისათვის გლობალური ეკონომიკური, სოციალური და ინტიტუციონალური ზემოქმედების მექანიზმები.

მესამე ქვეთავში „გლობალიზაციის გავლენა ქვეყნის კონკურენტუნარიანობაზე" შესწავლილია გლობალიზაციის პირობებში ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ფაქტორების ბუნება და ურთიერთკავშირი.

ქვეყნის კონკურენტუნარიანობა, უპირველეს ყოვლისა, დამოკიდებულია იმაზე, თუ რამდენად ნაყოფიერად გამოიყენებს იგი ბუნებრივ, შრომით, მატერიალურ და ფინანსურ რესურსებს. გლობალიზაციის გავლენით საქართველოს გაუჩნდა შესაძლებლობა ეფექტურად გამოიყენოს და სრულად აითვისოს საექსპორტო, სატრანზიტო, სავაჭრო, ენერგეტიკული, ტურისტული და სასოფლო სამეურნეო პოტენციალი. კონკურენტუნარიანი დარგების შერჩევისას უნდა გავითვალისწინოთ ის გარემოება, რომ აღნიშნული დარგები გამოიყენებენ ადგილობრივ რესურსებს. ხოლო ლოკალური რესურსების ეფექტური გამოყენება კი გაზრდის არა მარტო მზა პროდუქციის წილს ექსპორტის მოცულობაში და უზრუნველყოფს ადგილობრივ ბაზარს საქონლითა და მომსახურებით, არამედ შექმნის დამატებით სამუშაო ადგილებს, გაზრდის შემოსავლებს და გააუმჯობესებს ქვეყნის საგადამხდელო ბალანსის მდგომარეობას.

რამდენადაც, კონკურენტული უპირატესობების „მწარმოებ-ლები“ არიან ქვეყნის ცალკეულ დარგებში მოქმედი კომპანიები, ამიტომაც მხოლოდ ამ უკანასკნელებს შეუძლიათ მათი რეალი-ზება. სახელმწიფოს უშუალოდ არ შეუძლია თავად შეინარჩუნოს და განავითაროს შექმნილი კონკურენტული უპირატესობები, ვინაიდან ეს არის თვით კომპანიების საქმიანობის სფერო, მაგრამ სახელმწიფო გვევლინება კონკურენტული უპირატესობების „მატარებლად“, იმ თვალსაზრისით, რომ იგი ქმნის ხელსაყრელ ბიზნესგარემოს კონკურენტული უპირატესობების ფორმირებისა და შენარჩუნებისათვის.

წარმოვადგენთ გლობალიზაციის პირობებში ქვეყნის კონ-კურენტუნარიანობის განვითარების ინსტიტუციონალურ - ეკონომიკური უზრუნველყოფის კონცეპტუალურ სქემას. (სქემა #1) მეცნიერული იდეის არსი მდგომარეობს იმაში, რომ ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ამაღლების საკითხი ჩვენს მიერ განი-ხილება, შედარებითი უპირატესობების მქონე დარგების როლის გაძლიერებაში, რომლებსაც აქვთ უცხოური ინვესტიციების მოზიდვის, ექსპორტში მზა პროდუქციის წილის ზრდის, ადგი-ლობრივი ლოკალური რესურსული პოტენციალის ეფექტურად გამოყენების და დასაქმების დონის ამაღლების პოტენციალი, რასაც შეუძლია დადებითი ზეგავლენა მოახდინოს ქვეყნის ეკო-ნომიკაზე გლობალურ გარემოში.

At the current stage significant agrarian projects are being implemented, being accounted for long-term development: “Plant your future”, “Tea plantation rehabilitation program”, “project for supporting agrarian production”, “Cheap agro-credit project”, “Agrarian Insurance Project”, “Project for co-funding processing and storage enterprises”, “Produce in Georgia” project, successful implementation of which in the long-term prospect will support development of the rural agriculture and competitiveness of the firms operating in this field. The activities implemented within the frame of separate projects and achieved results are represented in details in the work.

In the fourth sub-chapter **„Elaboration of the Forecasting Model for the development of the sector economy“** we aim at identifying interrelation between separate fields of Georgian economy and Gross Domestic Products and elaborating Forecasting Model for the development of sector economy. With this purpose, the changes of the added value indicators formed in separate sectors and the volume of Gross Domestic Products were analyzed in dynamics.

We consider that the development of economy cannot be achieved through supporting only one specific sector of the economy. It is necessary to have a complex approach towards this issue and to adopt a synergy effect on the basis of the inter-sectoral strategy for the development of the economy, which ensures application of the resources and consequently, leading to production of the added value goods and services.

Initial data of the model in the Table 3 represented Gross Domestic Product (GDP) in basic prices and total added values formed by separate sectors of the economy (rural agriculture, transportation, trade, tourism) during 2006 – 2016.

volume of investments in the tourism sphere; creating a positive image of the country in the world tourist space, etc.

It is necessary to take complex measures for removing the factors (undeveloped infrastructure, low service quality and high prices), preventing from tourism development. In case of total mastering of the tourist potential of Georgia it will be possible to receive 56 million tourists on annual basis. Though, this result can be only achieved only with the state support.

In the third sub-chapter **"Opportunities for the development of the agrarian business at the contemporary stage"** the sector of the rural agriculture is discussed. Rural agriculture has been developed in Georgia since ancient times, though during more than the last two decades the development rate of agriculture has considerably fallen beyond the development rates of other sectors of economy. Approximately 43.4 % (i.e. more than 3 million hectare) of the territory of Georgia is considered to be belong to rural-agricultural lands, large variety of ecological and climate zones provide conditions for cultivating rural-agricultural cultures, about half of the population are living in the villages, though the portion of the products produced in this sector in the GDP of the country is rather small and the internal demand is satisfied only with one fifth.

The share of the rural agriculture in the GDP of the Country was rather high during 1990-1995s, though since 200 it was getting smaller and smaller, being rather irrelevant data for the rural agriculture with our traditions and potential. Growth was observed only in 2013. In the same period the program for development of European Neighboring Policy and Agriculture was launched (2013-2020), which aims at reviving rural agricultural sector of Georgia. Its total budget comprising 182 Million Euro.

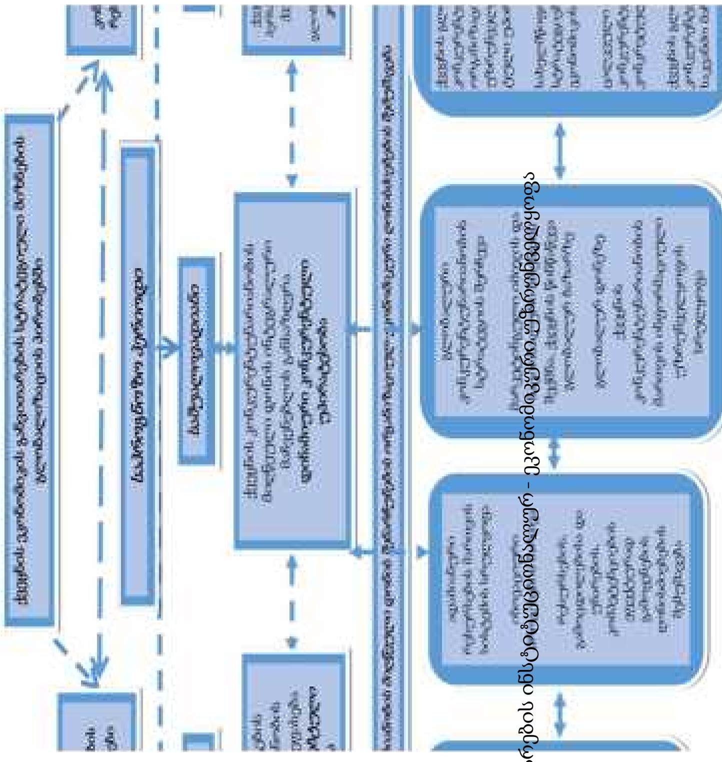

სქემა 1. ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის განვითარების ინსტიტუციური - ეკონომიკური უზრუნველყოფა
წყარო: შემუშავებულია ავტორის მიერ.

მნიშვნელოვან ასპექტს წარმოადგენს სინერგიულობის ეფექტის მიღების შესაძლებლობა ეკონომიკის განვითარების დარგთაშორისი სტრატეგიის შემუშავებით, რომელიც უზრუნველყოფს რესურსების კომპლემენტარულ გამოყენებას და ამგვარად, მაღალი დამატებული ღირებულების საქონლისა და მომსახურების წარმოებას. აღნიშნული მიზნის მისაღწევად ძალიან მნიშვნელოვანია მეცნიერებისა და ინოვაციების, განათლებისა და კვალიფიკაციის დონის ამაღლება და თანამედროვე განვითარებული ინფრასტრუქტურის უზრუნველყოფა.

ნაშრომის მეორე თავში „ეროვნული ეკონომიკის განვითარების ტენდენციები გლობალიზაციის პირობებში“ განხილულია ეროვნული ეკონომიკის განვითარების ტენდენციები, გაანალიზებულია გლობალიზაციის პირობებში საინვესტიციო აქტივობა საქართველოში და მისი გავლენა ეკონომიკურ ზრდაზე, დეტალურადაა შესწავლილი საქართველოს საგარეო ვაჭრობის განვითარების ტენდენციები და გლობალიზაციის გამოწვევები, შეფასებულია გლობალიზაციის პირობებში საქართველოს ადგილი მსოფლიო ეკონომიკური პროცესების სისტემაში.

საქართველოში ეკონომიკური განვითარება დამოუკიდებლობის აღდგენის დღიდან საკმაოდ რთული გზით წარიმართა და გარდაქმნების პროცესი, არცთუ იშვიათად, ვერ უზრუნველყოფდა მნიშვნელოვან პროგრესს ეროვნული მეურნეობის სტაბილური განვითარების თვალსაზრისით. ისევე როგორც პოსტსოციალისტური ქვეყნების უმრავლესობაში, ეკონომიკური გარდაქმნის სტრატეგიული გზა ძირითადად ემყარებოდა ევოლუციური განვითარების მოლოდინს, საბაზრო კანონებთან თანდათანობით ადაპტირებას, რასაც შედარებით ნაკლები რყევები უნდა გამოეწვია. თუმცა, სხვადასხვა პოლიტიკური, ეკონომიკური და ინსტიტუციონალური

direct lot portion of the tourism in GDP was increased with 77 %. This was conditioned by the fact that the best conditions were created from foreign tourism in the above-mentioned years. Intensification of the political situation in the neighboring country Turkey was added to this, due to which the tourists travelling to Turkey took orientation on our country.

Despite the fact that in 2016 the amount of International Incomes comprised a record indicator 6,350,825 (growth 7,6 %), it must be also mentioned that from 2005 to 2013 the number of international visitors in Georgia was characterized by 2-figure growth rate, the highest indicator being observed in 2012 (+57%). These figures indicate on the fact that Global crisis have a negative impact on the development of the tourism. The expenditures by foreign visitors are always positively reflected on the payment balance of any country, relevantly global financial crisis are observed in the losses, which are related to reducing the number of international visitors in the country.

It can be said in conclusion that under the influence of international integration and globalization main outcomes for the development of tourism field can the as follows for the country: achieving high quality of tourist products; increasing the number of tourists in the country, among them foreign citizens; growth of services and financial incomes in the state and local budget; formation of new working places and growth of the employed; raising a living standard of the local population; development of the tourist infrastructure; complex application of the resource potential of the country; preservation of the cultural and national identity; improvement of the ecological situation and the quality of recreational environment; evoking interest among the investors and increasing the

The share of tourism in GDP is analyzed in details according to years in the work. As seen from the data provided in the work, in 2005 the direct tourism input in GDP comprised 3,8. In the following years, this indicator is basically increased, though there are separate period when reduction is observed. E.g. in 2007 in comparison with 2006 it was reduced from 4,3% to 3,8 %. During 2007 and 2008 falling of the direct tourism input is observed, relevantly from 3,5% to 3,1%, which was conditioned due to their decrease in relevant years with -19,78% and -10,80%.

In the following years, a continuous growth of tourism is observed. The highest growth rates were fixed in 2015 in comparison to 2014, when the direct tourism input in GDP was increased with 19,83% and comprised 7,1%. This evidently indicates on the fact that during recent years the growth of tourism has a more steady character. Therefore, more effects can be obtained though effective application of the tourist potential of the country in the prospect.

The dynamics of the workforce employed in the tourism sphere is represented in the table. As it is identified from 2011 3,8% of the employed in the economy was employed in tourism. The growth was continued on steady basis and comprised 5,8% in 2015, which considers 65% growth of the number of the employed in the above-mentioned period.

Lot portion of the capital investment in the tourism in relation to GDP is also interesting from the research. It can be said that during research period the above-mentioned indicator is comparatively equally changed and fluctuates between 3,1% - 3,7 %.

Direct lot portion of the tourism in GDP during 2005-2010 was increased with 0,5 %. Similar small increase in the given period was conditioned due to the above-described reasons. During 2010-2015 the

ფაქტორების ზემოქმედების შედეგად, ეკონომიკა საბაზრო შოკში აღმოჩნდა და რადიკალური ცვლილებების გატარება მოითხოვა.

1994-1998 წლებში გატარდა რეფორმები ეკონომიკის სტაბილიზაციის და ლიბერალიზაციის მიმართულებით. შესაბამისად, ცვლილებები განიცადა საბანკო სისტემამ, შემოღებული იქნა ეროვნული ვალუტა – ლარი, დაიწყო მცირე და საშუალო საწარმოების პრივატიზება, განხორციელდა ვაჭრობის ლიბერალიზაცია.

ასევე ნაშრომში განხილულია 2007-2008 წლის ფინანსური კრიზისის შედეგები საქართველოს ეკონომიკაზე. აშშ–ში დაწყებულმა ფინანსურმა კრიზისმა საბოლოო ჯამში პრაქტიკულად მთელი მსოფლიო მოიცვა. რა თქმა უნდა, კრიზისის გავლენამ საქართველომდეც მოაღწია; თუმცა, საქართველოს ეკონომიკაზე (და მათ შორის მის ფინანსურ ბაზარზეც) 2008 წლის აგვისტოს რუსეთ-საქართველოს ომმა ბევრად უფრო დიდი გავლენა მოახდინა. ამდენად, საკმაოდ რთულია ამ ორი კრიზისული მოვლენის შედეგების ერთმანეთისგან განცალკევება; თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოს ფინანსური სექტორის შედარებით სუსტი განვითარებისა და მსოფლიო ფინანსურ ქსელში ნაკლები ჩართულობის გამო, კრიზისის უშუალო გავლენა საქართველოზე მინიმალური იყო. მეორეს მხრივ, ფინანსურ სექტორში განვითარებულმა კრიზისმა გამოიწვია კრიზისი რეალურ სექტორშიც, რაც საქართველოსთვის, როგორც მცირე ღია ეკონომიკისთვის, ბევრად უფრო საზიანო იყო.

ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის წინაშე აღებული ვალდებულებების შესაბამისად, საქართველოში განხორციელდა რეფორმები, რომლებიც მიზნად ისახავდა რეორგანიზაციას, ლიბერალიზაციასა და სავაჭრო რეგულირების გამარტივებას. ინსტიტუციური ცვლილებების შედეგად საქართველოს სავაჭრო

საზღვრები კიდევ უფრო გაიხსნა: გამარტივდა ექსპორტ - იმპორტის პროცედურები. შემცირდა გადასახადის განაკვეთი და სახეები, გამარტივდა სატარიფო და არასატარიფო რეგულირება, განხორციელდა სავაჭრო ურთიერთობების დივერსიფიცირება თავისუფალი სავაჭრო ხელშეკრულებების დადებით რეგიონულ და მთავარ სავაჭრო პარტნიორებთან, გაუმჯობესდა საინვესტიციო გარემო, შემცირდა თავისუფალი კონკურენციის ბარიერები საბაჟოს, ლიცენზირების და ნებართვების, საკუთრების რეგისტრაციის გამარტივებით, შეიცვალა შრომის რეგულირება და გაუმჯობესდა კრედიტებზე ხელმისაწვდომობა.

მეორე ქვეთავში ყურადღება გამახვილებულია ქვეყნის ეკო-ნომიკურ განვითარებაში, კერძოდ, დამატებული ღირებულების ფორმირებასა და სამუშაო ადგილების შექმნაში, როგორც უცხოური, ასევე ადგილობრივი კერძო პირდაპირი ინვესტიციების განხორციელებისა და სტაბილური საინვესტიციო გარემოს შექმნის მნიშვნელობაზე. საინვესტიციო აქტივობის ზრდას დადებითი გავლენა აქვს ეკონომიკის ზრდის ტემპზე, ხელს უწყობს დარგების განვითარებას, რესურსების გამოყენებას, რომლებიც სხვა შემთხვევაში დარჩებოდნენ გამოუყენებელნი და აუთვისებელნი. ინვესტიციების განხორციელების პროცესს ახასიათებს მულტიპლიკატორის ეფექტი. ანუ, რომელიმე ერთ დარგში მიზანმიმართულ ინვესტირებას მოჰყვება მომიჯნავე დარგების განვითარებაც.

ნაშრომში დეტალურადაა განხილული ქვეყანაში საინვეს-ტიციო ნაკადების დინამიკა 2005-2015 წლებში; ინვესტიციების მოზიდვის პოპულარული ინსტრუმენტები; ქვეყანაში საინვესტიციო აქტივობის ზრდის განმაპირობებელი ფაქტორები; პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების განაწილება ქვეყნებისა და ეკონომიკის სექტორების ჭრილში; გამოკვეთილია მაღალი

EU countries comprised 242,172, whereas the share of European travelers in the total amount comprised 4,1%, equaling +11% in comparison with previous year.

In 2016 the number of international visitors reached a record figure, i.e. 6,350,825, hence the growth in comparison with analogous period of previous year was fixed +7.6%. From the total amount, 2,714,773 (+19%) visits was held for 24 hours and more period. Most number of visitors travelled from Azerbaijan (+9.3%), Armenia (+1.9%), Turkey (-9.9%), Russia (+12%) and Ukraine (+21.8%). Positive tendencies are presented from the direction of EU countries, from where in view of increasing number of visitors to Georgia the following counties were distinguished during 2016: Latvia +24%, Lithuania +16%, Czech +15%, Bulgaria +12% and Germany +11%. A particular growth was observed from the following countries: Iran +485%, India +199%, Saudi Arabia +116%, Oman +75% and China +46%.

Invisible export of the tourism plays a significant role for the country. The situation when inflow of foreign currency by the foreign visitors exceeds outflow of the cash currency from the county is positively evaluated. The expenditures of foreign visitors in the country are positively reflected on the payment balance of Georgia. Appro-ximately 61, 4% of the incomes from Georgian service export accounts for tourism. In 2015 the income from foreign tourism comprised 1.94 billion USD (growth+8,3%). Whereas, the expenses of the citizens of Georgia on the foreign tourism comprised 0,33 billion USD (growth+10,2%). Therefore, in 2015 the balance of foreign tourism comprised 1,61 billion USD (growth+%) in Georgia, whereas in 2016 the above-mentioned indicator comprised 1.695 Billion (I-III quarter data) USD.

- Completion of Georgia-Turkey Railway road, resulting in application of new and more effective means for transportation;

Development of the transportation system will pre-condition a significant growth of competitive pricing on Georgian products.

We consider that improvement of the transport infrastructure will result in synergy effect in the development of priority fields.

In the second chapter of the second sub-chapter **"Tendencies and Prospects for Tourism Development in Georgia"** analyzes main trends for the development of tourism field by the influence of Globalization process, dynamics of international visitors in the country during the last 12 years is studied, the contribution of the tourism in GDP is defined and evaluated according to years.

For the development of tourism within the country it is necessary to ensure coordinative work of the society, government, foreign and local investors. The society must become aware of the basis of on which its competitive advantage is based in comparison to other countries and to improve the service.

The state plays an important role in introduction of the international standards in the Tourism sphere though arrangement of relevant regulations and infrastructure. A particular focus is attached to investments, representing a motive power for tourism development.

In 2015 a large part of the international incomes, i.e. 87,8% (5,180,010) was generated from neighboring countries, only 12,2% (721,084) was brought from other countries. Armenia was the leader of the year in terms of the visits 1,468 888 (+10,8%), as well as quantitative growth (+143,253). The number of visits has significantly increased from the following countries: Russia (+114,523), Azerbaijan, (+110,043) and Israel (+17,102). During 2015 the number of visits from

საინვესტიციო აქტივობის სექტორები არა მხოლოდ სტატიკური, არამედ დინამიკური შეფასების თვალსაზრისით, გაანალიზებულია პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების გავლენა მშპ-ის ზრდაზე და ასევე მიმღები ქვეყნის შრომის ბაზარზე მათი შესაძლო პირდაპირი და ირიბი ეფექტები.

მიგვაჩნია, რომ ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკაში ინვესტიციები, უპირველესად მიმართული უნდა იყოს ეკონომიკური ზრდის უზრუნველსაყოფად. ამ ამოცანის განსახორციელებლად სასურველია მათი მიმართვა ექსპორტზე ორიენტირებულ საწარმოებში, ინოვაციების დანერგვაში იმპორტჩამნაცვლებელი დარგების, აგ-რეთვე ადამიანური რესურსების და ინფრასტრუქტურის განვითარებაში.

საქართველოში საინვესტიციო ნაკადების ზრდის ტენდენცია 2005 წლიდან შეინიშნებოდა 2007 წელს ეს მაჩვენებელი ყველაზე მაღალი იყო საქართველოს დამოუკიდებლობის პერიოდში და შეადგინა 2,014 მილიონი აშშ დოლარი. ამავე პერიოდში მნიშვნელოვნად გაიზარდა პუი-ს წილი მშპ-ში და საანალიზო პერიოდში ყველაზე მაღალ ნიშნულს 19.8% მიაღწია. 2005 წელთან შედარებით იგი 182%-ით გაიზარდა. ამ ტენდენციას ძირითადად განაპირობებდა შედარებითი ფისკალური სტაბილურობა, ლიბერალური ეკონომიკური კურსი და ქვეყნის ხელისუფლების მიერ საერთაშორისო დონეზე განხორციელებული მასობრივი პიარ-კამპანიები. 2008 წელს ცნობილი მიზეზების გავლენით, აღნიშნულმა მაჩვენებელმა მხოლოდ 12.2 % შეადგინა, ანუ შემცირდა 38%-ით.

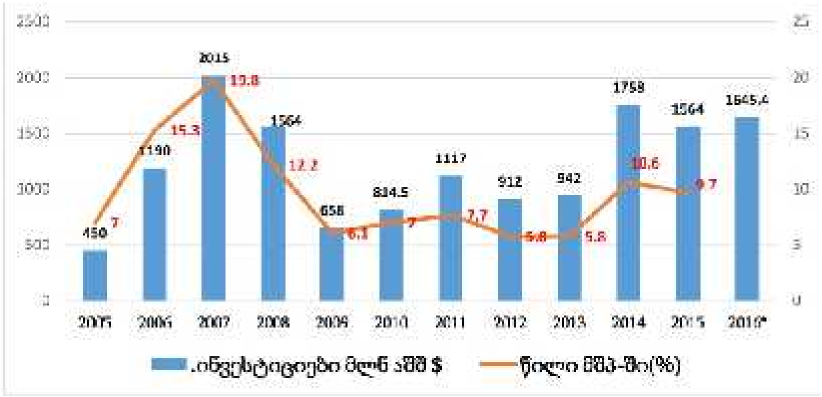

დიაგრამა 1. პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები და წილი მშპ-ში
წყარო: საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის ყოველწლიურ მონაცემებზე დაყრდნობით

2015 წელს პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მოცულობამ, დაზუსტებული მონაცემებით, 1 564 მლნ. აშშ დოლარი შეადგინა, რაც მთლიანი შიდა პროდუქტის 9.7% -ია. ამდენად, 2014 წელთან შედარებით, 2015 წელს ქვეყანაში პუი-ბი შემცირდა -11 %-ით. მაგრამ აქვე ისიც უნდა ითქვას, რომ 2014 წლის მაჩვენებელი 2007 წლის შემდგომ პერიოდში ყველაზე მაღალი იყო, ხოლო 2015 წელს კლების ტენდენცია განპირობებული იყო ეკონომიკური მდგომარეობის მკვეთრი გაუარესებით.

ნაშრომში დეტალურადაა განხილული მშპ-ს დინამიკა 2005-2015 წლებში (ცხრილი#1). მშპ-ს დინამიკის სრულყოფილი ანალიზისთვის მიზანშეწონილად მიგვაჩნია მუდმივი ფასების გამოყენება, რამდენადაც ეს მაჩვენებელი უფრო ზუსტად აღწერს რეალურ სურათს ეკონომიკაში. გარდა ამისა, წარმოდგენილია მშპ-ს ზრდის ტემპი პროცენტულად წლების მიხედვით, შესწავლილია დინამიკა ერთ სულ მოსახლეზე და მისი ზრდის ტემპი, ასევე მშპ-ს დეფლატორი (%), რომელიც გვიჩვენებს ფასების

which will also increase the demand for their transporting via tankers. With this purpose, the Government of Turkey is planning to increase passing capacity of the Bosporus Strait. Turkey is planning to relieve Bosporus Strait overloaded with ships by constructing its duplicate channel. Presumably, a new channel to be named after “Istanbul Channel” will exceed Suez and Panama Canal, being able to be used for passing 160 ships and oil tankers per day. The project is scheduled to be completed for 2023. A new channel may also lead to accelerating growth of oil-pipeline construction, Caspian largest oil deposits are expected to reach maximal extraction level, which correspondingly will increase demand for Turkish channels. Forecasting indicators for increasing oil extraction in the Caspian Sea region are rather impressive. The data provided that oil extraction forecast is considerably increased and for 2030 it will reach 5.7 barrel per day. Passing the above-mentioned volume of oil is only possible through currently existing pipeline, whereas a part of it can be passed though the railway, from Georgia Sea Ports. Unless maritime infrastructure of Georgia is unprepared for the above-mentioned process, the cargos shall be distributed on other alternative directions.

Realizing the business model of the logistical clusters on the basis of Georgian Sea Ports is to support involvement of industrial, transportation and logistical companies in the impact zone of the logistical clusters.

Main pre-conditions for forming and functioning of the maritime logistical clusters in Georgia include:

- Existence of significant unapplied potential in the logistics for storage and conservation of the maritime cargos as well as air transportation in Georgia;

Main goals of the logistics are formulated as the goals of the port (optimal usage of capacity, high mobility in entrepreneurial activity, rapid response to clients' demands, immediate readiness for service provision, reliability in service provision, reduction of the expenditures, considering clients' needs and constraints). Achieving these goals increases competitiveness of the ports and together with this port infrastructure is also partially changed (transportation-logistical centers are formed on the territory of the port; industrial-logistical centers are expanded around the port).

Expansion of the transit roads passing on Georgia represents the demand of the world economy, being conditioned due to huge supply of carbonic raw materials in the Caspian Sea basin. Based on experts' evaluation of the oil found on the territory of Azerbaijan fluctuates between 25-40 billion m^3. The Russian part of Caspian oil supply comprises 1,5 billion m ^{3}, Kazakhstan owns up to 6 billion m^3 oil. Besides this, huge gas supplies in the amount of almost 6,5 trillion m^3 are found on the territory of Turkmenistan. Only several alternative ways exist for transportation of the above-mentioned raw material to Europe and the USA. These include: though passing the territory of Russia (basically applying Novosibirsk Port); though passing the territory of Azerbaijan and Georgia; though passing the territory of Azerbaijan, Georgia and Turkey or Azerbaijan, Iran and Pakistan. All these four routes serve as competitive routes; therefore transit states express huge interest towards the above-mentioned issue, as it can bring significant economic effect for all citizens of the country. The road passing though Georgia is the most attractive from the above-listed.

It is expected that Caspian Sea Countries will increase oil extraction indicator in the future, necessary for transportation of

ზრდით გამოწვეულ ზრდას. აღნიშნული მაჩვენებლების ანა-ლიზი სრულფასოვან წარმოდგენას იძლევა მთლიანი შიდა პროდუქტის დინამიკაზე საანალიზო წლებში (2005-2015 წ/წ).

საკვლევ პერიოდში, მთლიანი შიდა პროდუქტი იზრდება ყოველწლიურად, გარდა 2009 წლისა - 2008 წელთან შედარებით (-3,78%). ბუნებრივია, ეს განპირობებული იყო 2008 წლის რუსეთ-საქართველოს ომის შედეგებით, ხოლო 2007 წელს მშპ უფრო მეტი იყო, ვიდრე ნებისმიერ სხვა წელს. რაც შეეხება მშპ-ს ზრდის ტემპებს - რყევები შეინიშნებოდა საკვლევი პერიოდის საწყისს წლებში, მაგალითად, 2006 წელს, წინა წელთან შედარებით, ზრდის ტემპი შემცირდა -2,25 %-ით. 2008 წელს 2007 წელთან შედარებით -81, 25% -ით. შემცირების ტენდენცია იყო, აგრეთვე, 2009, 2010, 2012, 2013 და 2015 წლებშიც. ეს მეტყველებს იმაზე, რომ მშპ-ს ზრდის ტემპი წლების მიხედვით იყო არათანაბარზომიერი, რაც განპირობებული იყო როგორც შიდა, ასევე საგარეო ფაქტორებით, ამავე პერიოდში ინვესტიციების მასშტაბების რყევებით, 2008 წლის მსოფლიო ეკონომიკური კრიზით.

2015 წელს რეგიონში არსებული კრიზისის კვალდაკვალ გაუფასურდა ეროვნული ვალუტა, რამაც პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების შემცირება გამოიწვია. ლარის გაუფასურებამ და საერთაშორისო დონეზე დოლარის გამყარებამაც იქონია უარყო-ფითი გავლენა ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკაზე.

წლების განმავლობაში საქართველოსთვის მთავარი ამოცანა იყო არა ის, თუ როგორ გაეზარდა უცხოური ინვესტიციებისგან მისაღები შედეგები, არამედის, ის თუ როგორ მოეზიდა რაც შეიძლება მეტი ოდენობით.

ამავე პერიოდში არ იქნა გატარებული სათანადო ზომები ადგილობრივი პროდუქციის წარმოების დაცვის მიზნით, რის

გამოც ჩვენი ქვეყნის სამომხმარებლო ბაზარზე იმპორტულმა პროდუქციამ მყარად მოიკიდა ფეხი და გასაღების ბაზრის 80% დაიკავა.

დასკვნის სახით აღვნიშნავთ, რომ საქართველოსთვის მიზანშეწონილია პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების დაბანდება ისეთ დარგებში, რომლებიც საექსპორტო პროდუქციის ფართომასშტაბიან წარმოებაზეა ორიენტირებული და შესაძლებელია ქვეყნის ფარგლებს გარეთ მისი მომგებიანი რეალიზაცია. პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების დაბანდება პრიორიტეტულ დარგებში ხელს შეუწყობს ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ამაღლებას და ეკონომიკურ ზრდას.

სასურველია ინვესტიციების მოზიდვისა და ხელშეწყობი-სათვის წინა წლებში შემოსული ინვესტორებისათვის რეინვეს-ტიციის განსახორციელებლად შესაბამისი გარემოებების შექმნა და ხელის შეწყობა; საჭიროა მიზანმიმართული სახელმწიფო პოლიტიკის გატარება, რაც უზრუნველყოფს ქვეყნის გრძელვა-დიანი სოციალურ-ეკონომიკური მიზნებისა და ამოცანების გადაწყვეტას და შეუფერხებელ ეკონომიკურ ზრდას.

მესამე ქვეთავში ყურადღებას ვამახვილებთ ქვეყნის საგარეო ვაჭრობის განვითარების მიმართულებებსა და ტენდენციებზე, რაც მნიშვნელოვანია ეკონომიკისა და ბიზნესის განვითარებისთ-ვის. საგარეო ვაჭრობის მოცულობის გაზრდა და უარყოფითი სავაჭრო ბალანსის შემცირება იყო და ისევ რჩება საქართველოს ეკონომიკის ერთ-ერთ უმთავრეს გამოწვევად. მასთანაა დაკავში-რებული ქვეყანაში ინფლაციის, ფასების ზრდის და ლარის კურ-სის ვარდნა. რამდენადაც მეტად იზრდება ექსპორტი, მით მეტი ვალუტა შემოდის ქვეყანაში, ხოლო რაც უფრო მეტია იმპორტი, მით უფრო ნაკლები ვალუტა რჩება ქვეყნის ეკონომიკაში, შესა-ბამისად, როგორც დოლარის კურსისის ზრდაზე, ისე ლარის

the advantages of their formation and functioning as well as limitations.

Logistical cluster represents an effective tool for optimizing the expenditures and increasing the competitiveness and it is discussed as a unity of competitive companies and enterprises (industrial, transporta-tion, logistical, commercial), being geographically connected with each other and cooperating on the basis of voluntary relations for increasing effectiveness of material-technical service. The clusters represent one of the most effective forms in the age of globalization and the knowledge economy.

Sea Port as a generator of cargo stream connects the circles constituting transportation-logistical chain of the supply with each other. In this form it represents the cluster, the port –being its core. The aim of forming a port cluster is to increase competitiveness of the transportation knot.

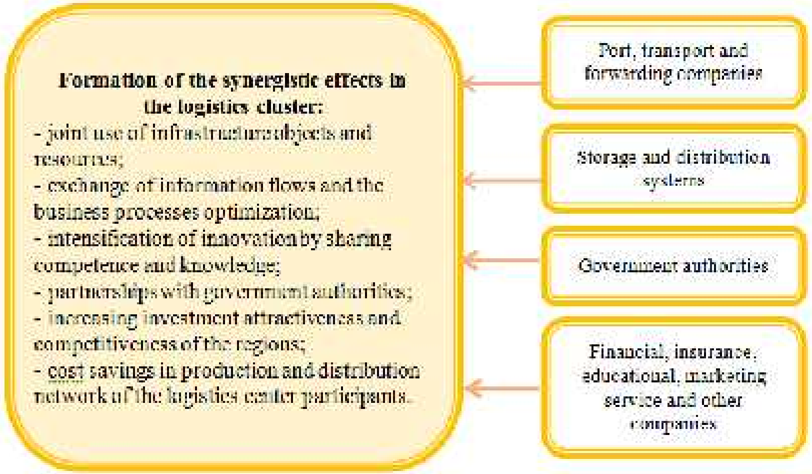

Scheme: 3. Types of synergistic effects in the logistics cluster (adopted from http://www.rusnauka.com/36_PVMN_2013/Economics/11_152118.doc.htm)

mentioned strong side is not effective applied, being indicated by the dynamics of the cargo transportation in the Sea Ports of Georgia.

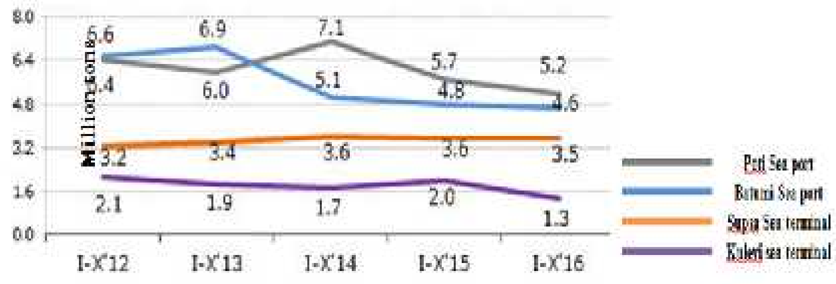

Diagram 2. The volume of cargo handling at Georgian sea ports and terminals
Source: http://www.economy.ge/ge/economic-data/transport

As we see, the number of the cargos processed in sea ports and terminals are characterized by the reducing tendency. E.g. by the data of I-X months of 2016 the volume of the processed cargo at Batumi Sea Port was decreased with 33% in comparison with 2013. Currently, lack of cargos is observed at Batumi Sea Port, which could be resulting from already-changed and ineffective management of strategically important enterprise for the country. As for the container cargos, Poti Sea Port during the recent years has occupied a leading position in procession of the container cargos, where the highest growth indicator was fixed at Batumi Sea Port in 2012 (73, 095 TEU).

It is recommended that the development of the ports to be proportionally relevant with other transportation infrastructure of Georgia. It will be necessary to elaborate a scientifically justified program for the development of the maritime infrastructure of Georgia. In view of this, we made efforts to study the opportunities for creating maritime logistic clusters in Georgia in the future, analyzing

გაუფასურებაზე და საერთოდ, ეკონომიკის განვითარებაზე, ნეგატიურად აისახება უარყოფითი სავაჭრო სალდო.

ნაშრომში დეტალურადაა განხილული საგარეო სავაჭრო ბრუნვის დინამიკა 1995-2015 წლებში. დადგენილია, რომ წლების განმავლობაში იმპორტის ზრდა დაკავშირებული იყო ქვეყანაში ფართო მოხმარების საქონელზე მოთხოვნის ზრდასთან, რაც მოსახლეობის შემოსავლების ზრდაზე მიუთითებს. ამასთან, უარყოფითი სავაჭრო სალდო ყოველთვის კომპენსირდებოდა როგორც მომსახურების ექსპორტიდან (ტურიზმი, საერთაშორი-სო გადაზიდვები) მიღებული შემოსავლებით, ისე საზღვარგარე-თიდან ფულადი გზავნილებითა და უცხოური ინვესტიციების შემოდინებით, რაც ვალუტის კურსის სტაბილურობას უწყობდა ხელს.

საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემებით 2015 წელს საქართველოს საგარეო სავაჭრო ბრუნვამ 9 933 მლნ. აშშ დოლარი შეადგინა, რაც წინა წლის მაჩვენებელზე 13%-ით ნაკლებია. ექსპორტი შემცირდა 23%-ით და 2 204 მლნ. აშშ დოლარი შეადგინა, რაც 2011 წლის შემდეგ ყველაზე დაბალ მაჩვენებელს წარმოადგენს. იმპორტი შემცირდა 10%-ით და 7 729 მლნ. აშშ დოლარით განისაზღვრა. უარყოფითმა სავაჭრო ბალანსმა შეადგინა -5 525 მლნ. აშშ დოლარი და სავაჭრო ბრუნვის 56%. ამ დინამიკის ძირითადი განმსაზღვრელი ფაქტორი ლარის კურსზე წლის განმავლობაში დაფიქსირებული ზეწოლა იყო. ამავე წელს, საგადამხდელო ბალანსის კლების ტენდენცია დაფიქსირდა. ფულადი გზავნილები, რომელიც ქვეყანაში ვალუტის იმპორტის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან წყაროს წარმოადგენს 29%-ით შემცირდა. ამდენად, იმპორტის შემცირებაზე ლარის კურსის გაუფასურებამ უაღრესად დიდი გავლენა იქონია, რამაც უცხოური პროდუქცია

ჩვენი მოსახლეობისთვის გააძვირა და იმპორტზე მოთხოვნაც მნიშვნელოვნად შეამცირა.

ნაშრომში დაწვრილებითაა წარმოდგენილი საქართველოს სავაჭრო ბრუნვის წილი ევროკავშირის, დსთ-სა და სხვა ქვეყნების მიხედვით, აგრეთვე შესწავლილია ექსპორტის სასაქონლო სტრუქტურა და იმპორტის სტრუქტურა ქვეყნებისა და მთავარი სასაქონლო ჯგუფების მიხედვით. გაანალიზებულია ექსპორტის ბაზარზე ფირმების შესვლის და ბაზრის დატოვების მაჩვენებელი საქართველოში.

პროდუქტიულობა და პროდუქციის დივერსიფიკაცია, თანამშრომლობა უცხოურ ფირმებთან და სავაჭრო ქსელებთან, მნიშვნელოვანია ექსპორტის სიცოცხლის უნარიანობის ზრდისთვის. ფირმებს, რომლებიც შედარებით მეტად არიან დივერსიფიცირებულნი პროდუქციის დონეზე, ბაზარზე დარჩენის მეტი შესაძლებლობა აქვთ. თუმცა, ვთვლით, რომ ექსპორტის სიცოცხლისუნარიანობის შანსს უფრო წარმოების ეფექტიანობა ზრდის, ვიდრე მისი მოცულობა.

ფირმებს, სადაც არსებობს უცხოური კაპიტალის მონაწილეობა, სავარაუდოდ, ბაზარზე დარჩენის მეტი შესაძლებლობა აქვთ, უკეთესი მენეჯმენტის, მოწინავე ტექნოლოგიების, საერთაშორისო ბაზრების უკეთ ცოდნის და ფინანსურ რესურსებსა და საბაზრო კვლევებზე წვდომის გამო. ასევე მნიშვნელოვანია ქსელური ეფექტი. რაც უფრო მეტი ფირმა აწარმოებს ერთი პროდუქტის ექსპორტს ან ექსპორტს დანიშნულების ერთი ადგილის მიმართულებით, მით მეტი ინფორმაციაა ხელმისაწვდომი საექსპორტო ბაზრის თავისებურებებზე.

ქართული ფირმები, უმთავრესად, დამოკიდებულნი არიან ერთი და იმავე პროდუქტის მზარდ ექსპორტზე ან ექსპორტზე დანიშნულების ერთი ადგილის მიმართულებით. ექსპორტის

the economic growth, whereas growth of transportation sector influences on the number of the employed and their income growth.

Multiple links existing between transportation and economic growth is reflected on the scheme. Development of the transportation network contributes to generating consecutive positive effects. In particular, improvement of the transportation provision on the one hand supports growth of the infrastructural capital, companies' entering/abandoning of bigger markets, more effective application of the workforce, which on its way will be positively reflected on the real volume of the Gross Domestic Product, growth of the employed population, reduction of producing the products and value of distribution, etc.

Investments in the transportation infrastructure is actually always considered to be as a forerunner of the economic growth, as a stimulus for forming a demand, which to certain extent contributes to the development of the economic development. The investments result in reduction of the final price of the goods though reducing the expenses on the transportation meters and play a significant role in reducing the level of economic disproportions between the regions, increasing competitiveness for accessing new markets, having influence on migration of the workforce, specialization and cooperation, as well as on reduction of the value for registering the cargos in internal and external logistic systems of the country.

Georgian transportation infrastructure cannot be imagined without development of the sea ports. Batumi and Poti Sea Ports have a significant role in procession of the maritime cargos. Access to the Black Sea enables Sea Ports of Georgia to perform the function of regional transit center and increase their portion in the transit cargos. This serves as one of the priority of the country, though the above-

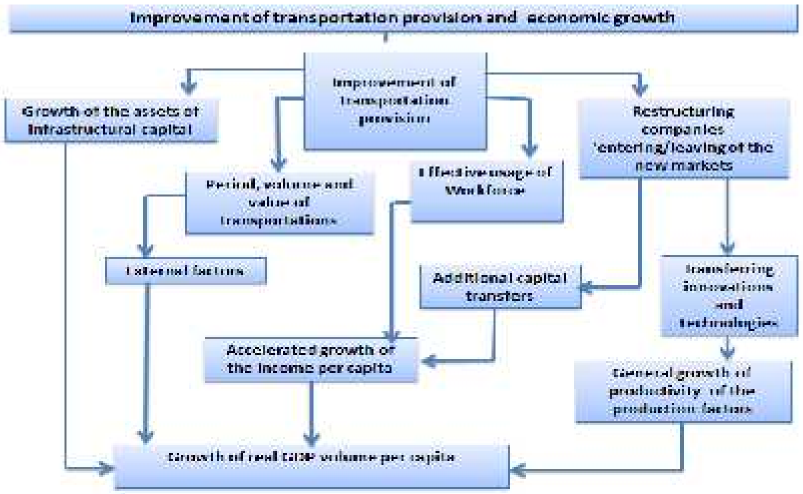

Scheme 2. Multiple links existing between transportation and economic growth.

There are diversified approaches in relation to which is the primary: economy (represented with the structure of economic system and proportions), which has an impact on the transportation field or the transportation field which stimulates the economy. To say in another way, is economic growth generated by the investment in the transportation sector or economic growth results in growth of the investment in the transportation infrastructure? Some authors pay a particular attention on the number of the employees while investing in the infrastructure of separate regions, whereas for other authors it would be more interesting to receive benefit through development of the transportation field. In any case it is clear that well-developed economy correspondingly requires well-developed transportation system.

Development of the transportation serves as a pre-condition for expansion of the commerce and intensification of the competitiveness of the economic regions. Similar development is observed in parallel to

მდგრადი ზრდა ჩვეულებრივ დაკავშირებულია ახალი პროდუქტების შექმნასთან, ახალ ბაზრებზე გასვლასთან (ექსტენსიური მარჟა) და არსებული საექსპორტო ურთიერთობების გაფართოებასთან (ინტენსიური მარჟა).

რეალურად, 2000 წლის შემდეგ საქართველოში ექსპორტის სფეროში საშუალო ხელფასი, დამატებიული ღირებულება და უნარ-ჩვევები მხოლოდ უმნიშვნელოდ შეიცვალა. ჩვენი მოსაზრებით, ვაჭრობიდან სრული სარგებლის მიღებისათვის აუცილებელია შრომითი ბაზრის შედეგების გაუმჯობესება და ამ თვალსაზრისით, საჭიროა სტრატეგიული ნაბიჯების გადადგმა, რომ ხელი შეეწყოს რესურსების გადანაცვლებას უფრო მაღალპროდუქტიული და დამატებული ღირებულების მქონე დარგებისკენ. პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების და კაპიტალური ინვესტიციების მოზიდვა საექსპორტო დარგებში დაეხმარება საქართველოს ღირებულებათა ჯაჭვის მეტ კომპონენტში მონაწილეობის მისაღებად. ამან შესაძლოა მეტი დინამიკა შესძინოს ექსპორტის სფეროს და დადებითი გავლენა იქონიოს დასაქმებასა და ხელფასებზე. დასკვნის სახით უნდა აღვნიშნოთ, რომ ბოლო წლების განმავლობაში საქართველოს ექსპორტ-იმპორტის სხვაობა (სავაჭრო დეფიციტი) საგრძნობლად გაიზარდა, რაც უარყოფითად აისახა ლარის კურსზე და ზოგადად, ქვეყნის ყოველდღიურობაში.

მეოთხე ქვეთავში დეტალურად არის მიმოხილული საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ გამოქვეყნებული კვლევების შედეგები და განსაზღვრულია საერთაშორისო რეიტინგებში საქართველოს პოზიციები, რაც გვაძლევს საშუალებას დავასკვნათ, რომ საქართველო შედარებით კონკურენტუნარიანია შემდეგი კრიტერიუმების მიხედვით: დაბალი კრიმინალით, ბიზნესის დაწყებისა და წარმოებისთვის ბიუროკრატიული

პროცედურების ნაკლებობით, ხოლო პრობლემური მდგომარეობა გვაქვს შემდეგი მიმართულებებით: ინოვაციებში, მეცნიერებასა და კვლევების წარმოებაში, პროფესიონალ სამუშაო ძალაში, პოლიტიკოსებისადმი საზოგადოების ნდობასა და პოლიტიკის არასტაბილურობაში.

სადისერტაციო ნაშრომის მესამე თავში **„გლობალიზაცია და ეროვნული ეკონომიკის განვითარების პერსპექტივები“** ჩატარებულია ეროვნული ეკონომიკის პრიორიტეტული დარგების კვლევა და მოცემულია კვლევის შედეგების ანალიზი. აქცენტი გადატანილია იმ დარგებზე, რომლებიც მაღალკონკურენტუნარიანნი არიან და სადაც შესაძლებელია საექსპორტო პოტენციალის ამაღლება. განხილულია საქართველოს სატრანზიტო ფუნქციის განვითარების პერსპექტივები გლობალიზაციის პირობებში და გამოკვეთილია ქვეყნის სატრანზიტო პოტენციალის სრულყოფილად ათვისების უპირატესობები; გაანალიზებულია ტურიზმის განვითარების პერსპექტივები, აგრარული სექტორის განვითარების მიმართულებები; გამოყოფილია ინოვაციებისა და ადამიანური კაპიტალის განვითარების როლი ბიზნეს-სტუქტურების და შესაბამისად, ეკონომიკის კონკურენტუნარიანობის ამაღლებაში; ექსპონენციალური რეგრესიული მოდელის საფუძველზე შემუშავებულია გლობალიზაციის პირობებში დარგობრივი ეკონომიკის განვითარების საპროგნოზო მოდელი.

მესამე თავის პირველ ქვეთავში **„საქართველოს სატრანზიტო ფუნქციის განვითარების პერსპექტივები გლობალიზაციის პირობებში“** გაანალიზებულია სატრანზიტო პოტენციალის ეფექტურად გამოყენების მნიშვნელობა ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებისათვის. ჩვენი ქვეყანა არ გამოირჩევა სტრატეგიული ბუნებრივი რესურსების მრავალფეროვნებით, მაგრამ აქვს ხელსაყრელი სატრანსპორტო გეოგრაფიული

Despite the fact that during 2015-2011 total volume of the railway transportation was characterized by the tendency for decrease (with almost 30%), 56% of the total volume comes on the transit cargos. The above-mentioned type of high indicator in strengthening the transit function indicates at the importance of the railway transportation. It is also noteworthy that JSC “Georgian Railway” represents one of the largest corporate employers in the country, currently employing 12.966 people, an average salary of which comprises 955 Gel; besides this, the salary is basically fixed and is not dependent on the volume of the transportations.

Mastering mineral fossils in the Middle Asia and the process of increasing economic growth in the region will further increase total cargo turnover in the countries of Middle Asia and Transcaucasia, relevantly the number of the cargo to be transported via Georgia will be increased. As under the condition of fierce competition it is not difficult to search alternative routes of transportation, hence it is desirable for the Government of Georgia to offer competitive tariffs for transportation of the cargo to the abovementioned countries, as well as increased speed, high level of trust and simplicity of transportation service, which will be ensured by the Railway, Automobile and Maritime transport of Georgia in a complex way.

Developed transportation system serves as a necessary pre-condition for social-economic development of the country; whereas the link and interrelation between transportation field and economic growth is rather close.

transportation geographical location, granting it the transit function of strategic importance. Growth of the transit potential serves as one of the directions for the strategic development of the country, which supports trans-economic activities in the future.

A particular focus is made on the role of the railway transportation in the development of the transit function and the potential of transporting the oil from Turkmenistan in the work, which is of significant importance for raising competitiveness of Georgia. As the result of analyzing statistical data of the railway transportation it was clarified that the share portion of the transit cargos in the total volume of the cargo transportation (38% liquid and 18,2 % dry cargos) significantly exceeds the analogous indicator of the local cargos (2,2 % liquid and 14.7% dry cargos).

Table 2.

Freight transportation volume by destination

	Million tons					Percent				
	2015	2014	2013	2012	2011	2015	2014	2013	2012	2011
Liquid cargoes	**6.7**	**7.5**	**9.1**	**9.5**	**10.5**	**47.7%**	**45.1%**	**50.0%**	**47.2%**	**52.0%**
Transit	5.4	6.3	7.9	8.2	9.2	38.0%	37.7%	43.5%	41.1%	45.5%
Export	0.0	0.0	0.1	0.0	0.0	0.2%	0.3%	0.3%	0.2%	0.2%
Import	1.0	1.0	0.9	0.9	0.9	7.3%	5.7%	4.9%	4.4%	4.4%
Local	0.3	0.2	0.2	0.3	0.4	2.2%	1.4%	1.3%	1.5%	1.8%
Dry cargoes	**7.4**	**9.2**	**9.1**	**10.6**	**9.7**	**52.3%**	**54.9%**	**50.0%**	**52.8%**	**48.0%**
Transit	2.6	3.2	3.3	3.9	3.4	18.2%	19.3%	18.0%	19.3%	17.0%
Export	1.1	1.6	1.7	1.7	1.5	7.6%	9.5%	9.2%	8.3%	7.7%
Import	1.7	2.0	1.9	2.4	2.0	11.8%	12.1%	10.2%	11.9%	10.2%
Local	2.1	2.3	2.3	2.7	2.6	14.7%	14.0%	12.6%	13.3%	13.1%
Total	**14.1**	**16.7**	**18.2**	**20.1**	**20.1**	**100%**	**100%**	**100%**	**100%**	**100%**

Source: http://www.railway.ge/files/q12012/annual_report_2015.pdf

მდებარეობა, რაც მას სტრატეგიული მნიშვნელობის სატრანზიტო ფუნქციას ანიჭებს. სატრანზიტო პოტენციალის გაზრდა ქვეყნის სტრატეგიული განვითარე-ბის ერთ-ერთი პრიორიტეტული მიმართულებაა, რაც ხელს შუწყობს ტრანსეკონომიკურ აქტივობებს მომავალში.

ნაშრომში ყურადღება გამახვილებულია სატრანზიტო ფუნქ-ციის განვითარებაში სარკინიგზო გადაზიდვების როლზე და თურქმენული ნავთობის რკინიგზით გადაზიდვის პოტენციალ-ზე, რაც ძალზედ მნიშვნელოვანია საქართველოს კონკურენტუნა-რიანობის ამაღლების თვალსაზრსით.

ცხრილი №2.

სატვირთო გადაზიდვების მოცულობა დანიშნულების მიხედვით

	მილიონი ტონა					%				
	2015	2014	2013	2012	2011	2015	2014	2013	2012	2011
თხევადი ტვირთი	**6.7**	**7.5**	**9.1**	**9.5**	**10.5**	**47.7%**	**45.1%**	**50.0%**	**47.2%**	**52.0%**
ტრანზიტი	5.4	6.3	7.9	8.2	9.2	38.0%	37.7%	43.5%	41.1%	45.5%
ექსპორტი	0.0	0.0	0.1	0.0	0.0	0.2%	0.3%	0.3%	0.2%	0.2%
იმპორტი	1.0	1.0	0.9	0.9	0.9	7.3%	5.7%	4.9%	4.4%	4.4%
ადგილობრივი	0.3	0.2	0.2	0.3	0.4	2.2%	1.4%	1.3%	1.5%	1.8%
მშრალი ტვირთი	**7.4**	**9.2**	**9.1**	**10.6**	**9.7**	**52.3%**	**54.9%**	**50.0%**	**52.8%**	**48.0%**
ტრანზიტი	2.6	3.2	3.3	3.9	3.4	18.2%	19.3%	18.0%	19.3%	17.0%
ექსპორტი	1.1	1.6	1.7	1.7	1.5	7.6%	9.5%	9.2%	8.3%	7.7%
იმპორტი	1.7	2.0	1.9	2.4	2.0	11.8%	12.1%	10.2%	11.9%	10.2%
ადგილობრივი	2.1	2.3	2.3	2.7	2.6	14.7%	14.0%	12.6%	13.3%	13.1%
სულ	**14.1**	**16.7**	**18.2**	**20.1**	**20.1**	**100%**	**100%**	**100%**	**100%**	**100%**

წყარო: http://www.railway.ge/files/q12012/annual_report_2015.pdf

სარკინიგზო გადაზიდვების სტატისტკური მონაცემების გაანალიზების შედეგად გაირკვა, რომ ტვირთგადაზიდვის

საერთო მოცულობაში სატრანზიტო ტვირთების ხვედრითი წილი (38% თხევადი და 18,2% მშრალი ტვირთები), მნიშვნელოვნად აღემატება ადგილობრივი ტვირთების ანალოგიურ მაჩვენებელს (2,2% თხევადი და 14,7 % მშრალი ტვირთები).

სამომავლოდ შუა აზიაში წიაღისეული სიმდიდრეების ათვისება და რეგიონში ეკონომიკური ინტეგრაციის ზრდის პროცესი კიდევ უფრო გაზრდის შუა აზიისა და ამიერკავკასიის ქვეყნებში ტვირთბრუნვის მთლიან მოცულობას, შესაბამისად, გაიზრდება საქართველოს გავლით გადასაზიდი ტვირთების რაოდენობა. დამატებითი მოცულობის ტვირთების მოზიდვისთვის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ფაქტორს, წარმოადგენს მოქნილი სატარიფო პოლიტიკა. რამდენადაც მწვავე კონკურენციის პირობებში რთული არ არის ტრანსპორტირების ალტერნატიული მარშრუტების მოძიება, სასურველია, რომ საქართველომ შეთავაზოს ზემოაღნიშნულ ქვეყნებს ტვირთების გადაზიდვისთვის კონკურენტუნარიანი ტარიფები, გაზრდილი სიჩქარე, საიმედოობის მაღალი დონე და სატრანსპორტო მომსახურების სიმარტივე, რაც უნდა უზრუნველყოს საქართველოს სარკინიგზო, საავტომობილო და საზღვაო ტრანსპორტმა კომპლექსურად.

განვითარებული სატრანსპორტო სისტემა ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების აუცილებელი წინაპირობაა. ტრანსპორტის დარგსა და ეკონომიკურ ზრდას შორის ურთიერთკავშირი და ურთიერთდამოკიდებულება კი ძალზედ მჭიდროა.

არსებობს გარკვეული განსხვავებული მიდგომები იმასთან დაკავშირებით, თუ რა არის პირველადი: ეკონომიკა (მოცემული სამეურნეო სისტემის სტრუქტურითა და პროპორციებით), რომე-

The findings of the research published by International Organizations are discussed in details within the **fourth sub-chapter** and the positions of Georgia in the International rating are defined, which enable us to conclude that Georgia is comparatively competitive according to the following criteria: low criminal, lack of bureaucratic procedures for launching doing business, whereas a comparatively problematic state is observed in the following directions: innovations, science and re-production, professional workforce, public trust towards to the politicians and instability of the politics.

Priority fields of the national economy are studied and analysis of the research findings are provided in the third chapter of the Dissertation Work **"Globalization and Prospect for the Development of the National Economy".** The principal accent is made on the fields being characterized by competitiveness, enabling rising of the export potential. Prospects for development of Georgian transit potential is discussed under the conditions of globalization and the advantages for compete mastering of the transit potential of the country have been highlighted; the prospects for tourism development and the directions for the development of the agrarian sector have been analyzed; the role of innovations and development of the human potential has been singled out in raising competitiveness of the business structures and relevantly, the economy; on the basis of exponential regressive model a forecasting model for the development of the sector economy has been developed.

In the first sub-chapter of the third chapter "**Prospects for development of the transit function of Georgia**" the importance of effective application of the transit potential for the development of the country's economy is analyzed. Our country is not distinguished by the diversity of the strategic natural resources, though it has favorable

The firms having participation of the foreign capital presumably have more chances of remaining at the market, better management, advance technologies, better knowledge of the international markets as well as due to better access to financial resources and marker researches. The network effect is also important. The more number of firms involved in the export of the goods in one and the same place of destination, much information is available on the peculiarities of the export market.

Georgian firms are basically dependent on the growing export of one and the same products or on the export in the direction of one destination place. Sustainable growth of the export is usually related to formation of new products, expansion of the export relations (extensive margin) established though penetrating on the new markets (intensive margin).

Actually, after 2000 an average salary in the sphere of export, added value and skills and abilities has been slightly changed in Georgia. According to our opinion, for receiving total benefit from the trade it is necessary to improve the results of the labor market and from this viewpoint, it is necessary to take strategic steps to support moving of the resources towards more highly-productive and added value fields. Attraction of Direct Foreign Investments and Capital Investment in the export fields will assist Georgia to participate in more components of the chain of values. This may acquire more dynamics to the export sphere; and have a positive impact on the employment and salaries. It can be noted as conclusion that during recent years the difference between export-import (trade deficit) has been considerably increased in Georgia, which was negatively expressed on the new currency rate of Gel and in general, in the country's daily life.

ლიც გავლენას ახდენს ტრანსპორტის დარგზე, თუ ტრანსპორტის დარგი, რომელიც ასტიმულირებს ეკონომიკას. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, ტრანსპორტის დარგში ინვესტირება იწვევს ეკონომიკურ ზრდას თუ ეკონომიკური ზრდა განაპირობებს კაპიტალური დაბანდებების ზრდას სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურაში? ზოგიერთი ავტორი ყურადღებას ამახვილებს დასაქმებულთა რიცხოვნობაზე ინვესტიციების დაბანდებისას ცალკეული რეგიონების ინფრასტრუქტურაში, სხვა ავტორებისთვის კი უფრო საინტერესოა ტრანსპორტის დარგის განვითარებით მიღებული სარგებელი. ნებისმიერ შემთხვევაში გასაგებია, რომ კარგად განვითარებული ეკონომიკა მოითხოვს შესაბამისად კარგად გან-ვითარებულ სატრანსპორტო სისტემას.

სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურის განვითარება ასევე განაპირობებს ვაჭრობის გაფართოვებას და ქვეყნებისა და ეკონომიკური რეგიონების კონკურენტუნარიანობის ინტენსიფიკაციას. ასეთი განვითარება მიმდინარეობს ეკონომიკის ზრდის პარალელურად, ხოლო სატრანსპორტო სექტორის ზრდა ზემოქმედებს დასაქმებულთა რიცხოვნობისა და მათი შემოსავლების ზრდაზე.

ქვემოთ მოყვანილ სქემაზე ასახულია ტრანსპორტსა და ეკონომიკურ ზრდას შორის არსებული მრავალმხრივი კავშირები. სატრანსპორტო ქსელების განვითარება ხელს უწყობს თანმდევი დადებითი ეფექტების გენერირებას. კერძოდ, სატრანსპორტო უზრუნველყოფის გაუმჯობესება ერთი მხრივ ხელს უწყობს ინფრასტუქტურული კაპიტალის აქტივების ზრდას, კომპანიების შესვლა/გაამოსვლას უფრო ტევად ბაზრებზე, სამუშაო ძალის უფრო ეფექტურად გამოყენებას, რაც თავის მხრივ დადებითად აისახება რეალური მშპ-ს

მოცულობაზე, მოსახლეობის დასაქმების ზრდაზე, პროდუქციის წარმოებისა და განაწილების ღირებულების შემცირებაზე და ა.შ.

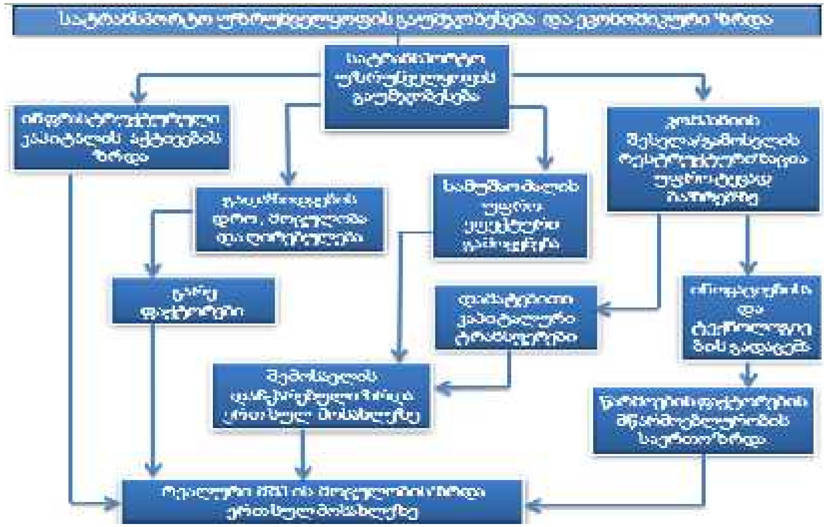

სქემა 2: ტრანსპორტსა და ეკონომიკურ ზრდას შორის არსებული მრავალმხრივი კავშირები.

ინვესტიციები სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურაში პრაქტიკულად ყოველთვის აღიქმება ეკონომიკური ზრდის წიმნსწრებად, მოთხოვნის ფორმირების სტიმულად, რასაც შეაქვს თავისი წვლილი ეკონომიკური განვითარების საქმეში. ინვესტიციები იწვევენ საქონლის საბოლოო ფასის შემცირებას სატრანსპორტო მდგენელებზე დანახარჯების შემცირების გზით და თამაშობენ მნიშვნელოვან როლს რეგიონებს შორის ეკონომიკური დისპროპორცების დონის შემცირებაში, ამაღლებენ ახალ ბაზრებთან წვდომის კონკურენტუნარიანობას, გავლენას ახდენენ სამუშაო ძალის მიგრაციაზე, სპეციალიზაციასა და კოოპერაციაზე, ქვეყნის შიდა და გარე

foreign investments, which supported stability of the currency rate within the country.

By the data of National Statistics Service of Georgia, in 2015 a foreign trade turnover of Georgia comprised 9 933 Million USD, being less with 13% to previous year indicator. Export was reduced with 23% and comprised 2 204 million USD, being the lowest indicator after 2011. The import was reduced with 10% and was defined with 7 729 Million USD. A negative trade balance comprised 5525 Million USD and 56% of the trade turnover. Fixed pressure on the currency rate of GEL served as a main precondition factor of this dynamics. In the same year, the reduction trend of the taxation balance was observed. Monetary transfers, representing one of the most important sources for the currency import in the country were reduced with 29 %. Therefore, reduction of the import had an extremely huge impact on depreciation of Gel currency rate, increasing the price on foreign products for our population and significantly reducing the demand for import.

The portion of the trade turnover of Georgia according to the European Union, CIS and other countries is represented in detail in the work; besides this, the structure of export goods and import structure according to the countries and main groups of the goods is represented in the form of a diagram. The indicator of the firms leaving and entering export markets in Georgia are analyzed.

Productiveness and product diversity, cooperation with foreign firms and trade networks is important for growing viability of the export. The firms being comparatively less diversified at the level of the product have more chances of remaining at the marker. Though, we consider that viability of the exports is comparatively more increased by the production effectiveness rather than its volume.

Foreign Investments in the priority fields will greatly contribute to raising competitiveness of the country and its economic growth.

For attracting and further supporting of the investments it is desirable to form and support relevant conditions for ensuring re-investing by the investors entering the country during previous years. It is also necessary to implement a targeted state policy which ensures settlement of long-term social and economic aims and objectives of the country and continuous economic growth.

In the third sub-chapter a particular attention is paid to the directions and tendencies for the development of the foreign trade of the country, being also important for the development of the economy and business. Growth of foreign trade volume and reduction of negative trade balance remained as one of the major challenges for Georgian economy. The process of inflation, growth of prices and falling exchange rate are related to the above-stated problems. Higher is the growth of export, more foreign currency is entered into the country, whereas higher the import less currency is remained in the country's economy. Relevantly, a negative trade balance has a damaging effect on the growth of USD currency rate, as well as depreciation of Gel and in general, on the development of the economy.

The dynamics of foreign trade turnover during 1995-2015 is discussed in details n the work. As it is defined growth of import during year was related to growth of demand on the wide consumables in the country, which indicates on the growth of the public revenues. Besides this, a negative trade balance was always compensated with the incomes received from service export (tourism, international transportation), as well as foreign monetary transfers and flow of

ლოგისტიკურ სისტემებში ტვირთების გატარების ღირებულების შემცირებაზე.

საქართველოს სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურა წარმოუდგენელია საზღვაო პორტების განვითარების გარეშე. ბათუმისა და ფოთის საზღვაო პორტებს, მნიშვნელოვანი როლი ენიჭებათ საზღვაო ტვირთების დამუშავებაში. შავ ზღვაზე გასვლის შესაძლებლობა საქათველოს საზღვაო პორტებს საშუალებას აძლევს შეასრულონ რეგიონული სატრანზიტო ცენტრის ფუნქცია და გაზარდონ საკუთარი წილი სატრანზიტო ტვირთებში. ეს ქვეყნის ერთ-ერთი უპირატესობაა კონკურენტუნარიანობის თვალსაზრისით, თუმცა ასეთ ძლიერ მხარეს ეფექტურად ვერ ვიყენებთ, რაზეც მეტყველებს ტვირთების გადაზიდვის დინამიკა საქართველოს საზღვაო პორტებში.

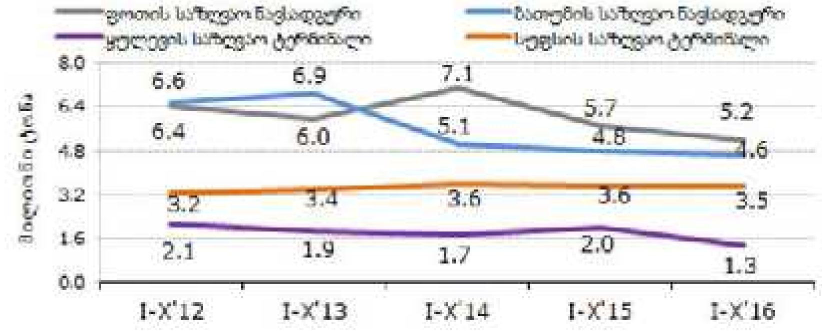

დიაგრამა№2. საზღვაო ნავსადგურებში და ტერმინალებში გადამუშავებული ტვირთების რაოდენობა

წყარო: http://www.economy.ge/ge/economic-data/transport

როგორც ვხედავთ, საზღვაო ნავსადგურებში და ტერმინალებში გადამუშავებული ტვირთების რაოდენობა კლების ტენდენციით ხასიათდება. მაგალითად, 2016 წლის I-X თვის მონაცემებით ბათუმის საზღვაო ნავსადგურში გადამუშავებული

ტვირთების მოცულობა 2013 წლის ანალოგიური პერიოდის მაჩვენებელთან შედარებით შემცირდა 33%-ით. დღეისათვის ბათუმის საზღვაო პორტი ისევ განიცდის ტვირთების ნაკლებობას. აღნიშნულის მიზეზი - ქვეყნისათვის სტრატეგიულად მნიშვნელოვანი საწარმოს შეცვლილი და არაეფექტური მენეჯმენტია. ხოლო რაც შეეხება საკონტეინერო ტვირთებს, ფოთის საზღვაო ნავსადგური ბოლო რამდენიმე წლის განმავლობაში ლიდერობდა საკონტეინერო ტვირთების დამუშავებაში, ხოლო ბათუმის საზღვაო ნავსადგურში კი ზრდის ყველაზე მაღალი მაჩვენებელი დაფიქსირდა 2012 წელს (73, 095 TEU).

სასურველია, რომ პორტების განვითარება პროპორციულად შეესაბამებოდეს საქართველოს სხვა სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურას. აუცილებელი ხდება საქართველოს საზღვაო ინფრასტრუქტურის განვითარების მეცნიერულად დასაბუთებული პროგრამის შემუშავება.აღნიშნულიდან გამომდინარე, ჩვენ შევეცადეთ საქართველოში სამომავლოდ საზღვაო ლოგისტიკური კლასტერების შექმნის შესაძლებლობების შესწავლა, მათი ფორმირებისა და ფუნქციონირების უპირატესობების და შეზღუდვების გაანალიზება.

ლოგისტიკური კლასტერი წარმოადგენს დანახარჯების ოპტიმიზაციისა და კონკურენტიანობის გაზრდის ეფექტურ ინსტრუმენტს და ის განიხილება, როგორც კონკურენტუნარიანი კომპანიებისა და საწარმოების ერთობლიობა (სამრეწველო, სარტანსპორტო, ლოგისტიკური, კომერციული,), რომლებიც ერთმანეთთან გეოგრაფიულად არიან დაკავშირებულნი და თანამშრომლობენ ნებაყოფლობითი ურთიერთობების საფუძველზე მატერიალურ-ტექნიკური მომსახურების ეფექტიანობის ამაღლების მიზნით. კლასტერები წარმოადგენენ საწარმოო სისტემის

During research period, Gross Domestic Product is being increased on annual basis, except for 2009 in comparison to 2008 (-3,78%). Naturally, this situation was conditioned with the Russian-Georgian War in 2008, whereas in 2007 GDP was even higher than in any other year. As for the growth rate of Gross Domestic Product - fluctuations were observed in the initial years of the period under study. For example, in 2006 in comparison to previous year, the Growth rate was reduced with 2,25 %. In 2008, in comparison with 2007 - 81, with 25%. The tendency for reduction was also observed during 2009, 2010, 2012, 2013 and 2015. This indicates on the fact that the growth rate of Gross Domestic Product was unequal, which was conditioned with internal as well as foreign factors, as well as fluctuations in the volume of investments in the same period, world economic Crisis of 2008. In pursuant with regional crisis occurring in 2015 National Currency was depreciated, which result in reduction of the Direct Foreign Investments. Depreciation of GEL and strengthening of USD at the International Level had a negative impact on our country’s economy.

During years the main aim for Georgia has been not to increase the impact to be received from foreign investment, but how to attract and receive as many investment as possible . In the same period proper measures have been taken with the purpose of protecting production of the local products, due to which imports products gained a solid foothold on the consumer market of our country, occupying 80 % of its realization market.

It can be noted as conclusion that that it is recommendable for Georgia to attract Direct Foreign Investments in the fields oriented on large-scale production of exports products and to ensure profitable realization of these produced outside its borders. Attracting Direct

The tendency for growing investment streams in Georgia has been observed since 2005. In 2007 this indicator reached the highest status during the period of Independence of Georgia and an comprised 2,014 million USD. In the same period, the portion of Foreign Direct Invest-ment in GDP was increase and reached the heights indicator of 19.8%. In comparison to 2005 it was increased with 182%. This tendency was basically conditioned by comparative fiscal stability, liberal economic course and massive PR campaign undertaken by the Country's government at the international scale. Under the influence of famous reasons in 2008 the aforementioned indicator comprised only 12.2 %, i.e. was reduced with 38%.

In 2015 the volume of Foreign Direct Investments comprised 1 564 Million USD by accurate data, being 9.7% of the GDP. Hence, in comparison with 2014, the volume of Direct Foreign Investments was reduced with 11% in the country during 2015. Though, it should be also noted that the Indicator for 2014 was of all-time high after 2007, whereas the tendency for reduction in 2015 was conditioned due to radical deterioration of the economic state within the country.

The Dynamics of GDP during 2005-2015 (Table #1) is discussed in details within the work. For complete analysis of the Dynamic of GDP we consider it necessary to apply constant prices, as this indicator gives an accurate picture of the real situation within the economy. Besides this, growth rate of GDP is represented with per cent indicators according to years, dynamics per capita and its growth rates, as well as deflator of GDP (%) have been studied, which shows the growth caused with increasing prices. Analysis of the above-mentioned indicator creates a full impression on the dynamics of GDP during the years to be analyzed (2005-2015).

ერთ-ერთ ყველაზე ეფექტურ ფორმას გლობალიზაციის ეპოქაში და ცოდნის ეკონომიკაში.

საზღვაო პორტი, როგორც ტვირთნაკადების გენერატორი, აკავშირებს მიწოდების სატრანსპორტო-ლოგისტიკური ჯაჭვის შემადგენელ რგოლებს ერთმანეთთან. ამით იგი წარმოადგენს კლასტერს, რომლის ბირთვი - თვით პორტია. საპორტო კლასტერის შექმნის მიზანია სატრანსპორტო კვანძის კონკურენტუნარიანობის ამაღლება.

სქემა:3. სინერგიულობის ეფექტი ლოგისტიკურ კლასტერში.

წყარო:ადაპტირებულია წყაროდაhttp://www.rusnauka.com/36_PVMN_2013/Economics/11_152118.doc.htm)

პორტის მიზნებად ყალიბდება ლოგისტიკის ძირითადი მიზნები (გამტარუნარიანობის ოპტიმალური გამოყენება, მაღალი მობილობა სამეწარმეო საქმიანობაში, კლიენტების მოთხოვნებზე სწრაფი რეაგირება, მომსახურების გაწევისადმი

მყისიერი მზადყოფნა, მომსახურების გაწევის საიმედოობა, დანახარჯების შემცირება, კლიენტების მოთხოვნილების და საჭიროების გათვალისწინება). ამ მიზნების რეალიზაცია ზრდის პორტების კონკურენტუნარიანობას და მასთან ერთად ნაწილობრივ იცვლება პორტის ინფრასტრუქტურაც (ფორმირდება სატრანსპორტო-ლოგისტიკური ცენტრები პორტის ტერიტორიაზე, პორტის ირგვლივ ფართოვდება სამრეწველო-ლოგისტიკური ცენტრები).

საქართველოზე გამავალი სატრანზიტო გზების გაფართოება მსოფლიო გლობალური ეკონომიკის მოთხოვნაა, რაც განპირობებულია კასპიის ზღვის აუზში ნახშირბადოვანი ნედლეულის დიდი მარაგებით. აზერბეიჯანის ტერიტორიაზე მოძიებული ნავთობის მარაგი ექსპერტების შეფასებით 25-დან 40 მლრდ. $მ^3$-მდე მერყეობს. რუსეთის კასპიის ნაწილში ნავთობის მარაგი 1,5 მლრდ. $მ^3$-ია, ყაზახეთი ფლობს ნავთობის მარაგებს 6 მლრდ. $მ^3$-მდე. ამასთან თურქმენეთის ტერიტორიაზე გაზის დიდი მარაგებია, თითქმის 6,5 ტრილიონი $მ^3$. აღნიშნული ნედლეულის ტრანსპორტირებისათვის ევროპასა და აშშ-ში რამდენიმე ალტერნატიული გზა არსებობს. ესენია: რუსეთის ტერიტორიის გავლით (ძირითადად მიეწოდება ნოვოროსისკის პორტის გამოყენებით); აზერბეიჯანისა და საქართველოს ტერიტორიის გავლით; აზერბეიჯანის, საქართველოს და თურქეთის ტერიტორიით და აზერბეიჯანის, ირანისა და პაკისტანის ტერიტორიით. ოთხივე ეს მიმართულება ერთმანეთის კონკურენტებია და ტრანზიტის სახელმწიფოები უდიდეს დაინტერესებას იჩენენ აღნიშნული საკითხისადმი, რამდენადაც მას უდიდესი ეკონომიკური ეფექტის მოტანა შეუძლია ყოველი ქვეყნისთვის. საქართველოზე გამავალი გზა ჩამოთვლილთაგან ყველაზე მეტად მიმზიდველია.

The dynamics of the investment streams during 2005-2015 are described in details within the work; as well as popular tools for attracting the investments; the factors conditioning growth of the investment activity within the country; distribution of the direct foreign investments in the frame of the country are also discussed; the sectors with high investment activity are highlighted not only from statistical but also from dynamic evaluation viewpoint; the impact of Foreign Direct Investment on the growth of GDP and their potential direct and indirect effects at the market of the recipient country are analyzed. We consider that the investments in the economy of our country are to be primarily directed for ensuring economic growth. For implementing this objective it is desirable to appeal them to the enterprises oriented on export, introduction of the innovations, in the development of import-substitution fields, as well as human resources and infrastructural development.

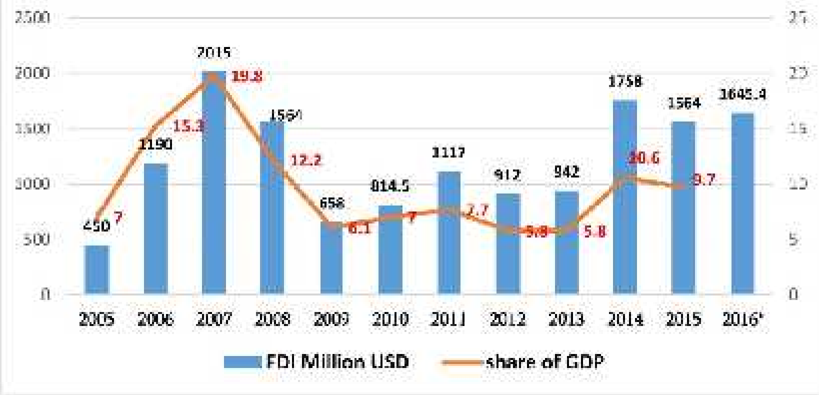

Diagram: 1. Foreign Direct Investments and share of GDP

Sours:: http://www.geostat.ge/

two crisis occurrences is rather difficult; though, it should be also noted that due to comparatively weak development of Georgia financial sector and less involvement in the world financial network the direct impact of the crisis on Georgia was reduced to the minimum.

In pursuant with the liability undertaken before the World Trade Organization, the reforms were implemented in Georgia, which aimed at re-organization, liberalization and simplification of the trade regulations. As the result of the institutional changes, Trade Borders of Georgia were further opened: the procedures of export-import were simplified, taxation rates and types were reduced, tariff and non-tariff regulation were simplified, diversification of the trade relationships was realized though signing Free Trade Agreements with regional and key trade partners, investment environment was improved, the barriers for free competition were reduced by simplifying customs, licensing permissions, registration of the property, labour regulation was changed and aces to credits was increased.

The second sub-chapter deals with the implementation of foreign as well as local direct investment and ensuring of a steady investment environment that has a great importance in the economic development of the country, in particular formation of added values and crating working places.

Growth of the investment activity has a positive influence on the rates of economic growth, which supports development of the fields, utilization of the resources, which in other cases would have been remained unconsumed and unapplied. The process of investing is characterized by the multipliers' effect, i.e. targeted investing in one field is followed by the development of other adjacent fields.

მოსალოდნელია, რომ მომავალში კასპიის ზღვის რეგიონის სახელმწიფოები გაზრდიან ნავთობის მოპოვების მაჩვენებელს, რომლის ტრანსპორტირების საჭიროება ასევე გაზრდის ტანკერებით მისი გადაზიდვის მოთხოვნილებას. ამ მიზნით თურქეთის სახელმწიფო აპირებს ბოსფორის სრუტის გამტარუნარიანობის გადიდებას. თურქეთი გემებით გადატვირთული ბოსფორის ყურის განტვირთვას მისი დუბლიორი-არხის აშენებით აპირებს. სავარაუდოდ, ახალი არხი, რომელსაც "სტამბულის არხი" დაერქმევა, სუეცისა და პანამის არხზე დიდი იქნება და დღეში 160 გემისა და ნავთობის ტანკერების გაშვებას შეძლებს. პროექტის დასრულება 2023 წლისთვისაა დაგეგმილი. ახალმა არხმა შესაძლოა ნავთობსადენების მშენებლობების ზრდაც დააჩქაროს, რადგან უახლოეს წლებში კასპიის უდიდესი საბადოები მაქსიმალურ მოპოვებაზე გავლენ, რაც შესაბამისად, თურქეთის არხებზე მოთხოვნას უფრო გაზრდის. შთამბეჭდავია კასპიის ზღვის რეგიონში ნავთობის მოპოვების ზრდის საპროგნოზო მაჩვენებლები. 2030 წლისათვის ჯამში 5,7 მილიონ ბარელს მიაღწევს დღეში. ასეთი რაოდენობის ნავთობის გატარება შეუძლებელია დღეს არსებული ნავთობსადენებით და მოსალოდნელია მათი ნაწილის, რკინიგზის გავლით, საქართველოს საზღვაო პორტებიდან გატანა. თუ საქართველოს საზღვაო ინფრასტრუქტურა აღნიშნული პროცესებისათვის მზად არ აღმოჩნდება, ტვირთები სხვა ალტერნატიულ მიმართულებებზე გადანაწილდება.

საქართველოს საზღვაო პორტების საფუძველზე ლოგისტიკური კლასტერის ბიზნეს-მოდელის რეალიზაციამ უნდა შეუწყოს ხელი სამრეწველო, სატრანსპორტო და ლოგისტიკური

კომპანიების ჩართულობას საპორტო ლოგისტიკური კლასტერის ზემოქმედების ზონაში.

საქართველოში საზღვაო ლოგისტიკური კლასტერის შექმნისა და ფუნქციონირების ძირითადი წინაპირობებია:

- საქართველოში საზღვაო ტვირთების შენახვისა და დასაწყობების, აგრეთვე საჰაერო გადაზიდვების ლოგისტიკაში მნიშვნელოვანი გამოუყენებელი პოტენციალის არსებობა;
- საქართველო-თურქეთის რკინიგზის მშენებლობის დასრულება, რაც განაპირობებს ტრანსპორტირების ახალი და უფრო ეფექტური შესაძლებლობების გამოყენებას;
- პორტებისა და სარკინიგზო ლოჯისტიკის განვითარება სტიმულს მისცემს საავტომობილო გადაზიდვებს და ინოვაციური ლოგისტიკური ცენტრების განვითარებას;
- სატრანსპორტო სისტემის განვითარება განაპირობებს ქართული პროდუქციის საფასო კონკურენკურენტუნარიანობის მნიშვნელოვან ზრდას.

ვთვლით, რომ სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესება აუცილებლად გამოიწვევს სინერგიულ ეფექტს პრიორიტეტული დარგების განვითარების საქმეში.

ამავე თავის მეორე ქვეთავში **„ტურიზმის განვითარების ტენდენციები და**

პერსპექტივები საქართველოში“ გაანალიზებულია გლობალიზაციის პროცესის გავლენით ტურიზმის დარგის განვითარების ძირითადი ტენდენციები, შესწავლილია ქვეყანაში საერთაშორისო შემოსულობების დინამიკა ბოლო 12 წლის განმავლობაში, განსაზღვრულია და შეფასებული ტურიზმის წვლილი მშპში წლების მიხედვით, აღწერილია ტურიზმის დარგის განვი-

economy are discussed, investment activity in Georgia under the conditions of globalization and its impact on the economic growth are analyzed, the trends for developing foreign trade of Georgia and challenges of globalization are studied in details, the place of Georgia in the system of world economic processes under the conditions of globalization is evaluated.

Economic development in Georgia has been directed in a rather complicated way since the day of restoration of independence and the process of reformations in most cases failed to ensure significant progress for steady development of the national economies. In the same way, as in majority of Post-Soviet countries, strategic way for economic reform was basically based on the expectations for evolutional development, gradual adaptation to market laws, which could have led to comparatively less fluctuations. Though, as the result of influence from various political, economic and institutional the economy appeared to be under market shock and requested to implement radical changes.

During 1994-1998 the reforms in the direction of stabilization and liberalization of the economy were implemented. Relevantly, the changes were also suffered by the banking system, National Currency - Gel was introduced, privatization of small and medium size business was launched, and trade liberalization was initiated.

The consequences of financial crisis of 2007-2008 on Georgian economy are also reflected in the work. Due to deep interrelation of world financial markets, the financial crisis launched in the USA encompassed the whole world on the whole. Of course, Georgia also suffered from the influence of the crisis; though, the War of August in 2008 had even bigger impact on the Georgian economy (and among them on the financial market). Hence, separating the impacts of these

As the “producers” of competitive advantage represent the companies acting in separate fields of the country, therefore only the latter are able to realize them. The state is unable to independently maintain and develop formed competitive advantages, as this directly belongs to the activity sphere of the companies themselves, though the state serves as the “carrier” of competitive advantages in view of the fact that it creates a favorable business environment for forming framing and further maintaining competitive advantages.

Conceptual scheme (scheme 1) for institutional-economic provision for competitive development of the country under the conditions of globalization is represented in the work. The essence of scientific idea lies within the fact that the issue of raising competitiveness of the country is discussed by us in strengthening the role of the fields with comparative privileges, having a potential for attracting foreign investments, increasing the share of the ready product in the export, effective application of local resources and raising the employment level, which can have a positive impact on the country’s economy under the global environment.

The opportunity for receiving synergy effect represents a significant aspect by developing inter-sector strategy for the development of economy, which ensures complementary application of the resources and in this way production of the goods and services with high added value. For achieving the above-mentioned aim it is important to ensure increasing the level of science and innovations, as well as education and qualification and ensure modern developed infrastructure.

In the second chapter of the work **“The tendencies for the development of the National Economy under the conditions of the globalization”** the tendencies for the development of the National

თარების ძირითადი შედეგები საქართველოს საგადამხდელო ბალანსზე.

ქვეყანაში ტურიზმის განვითარებისთვის საჭიროა საზოგადოების, მთავრობისა და უცხოელი და ადგილობრივი ინვესტორების კოორდინირებული მოქმედება. საზოგადოებამ უნდა გააცნობიეროს თუ რას ეფუძნება მისი კონკურენტული უპირატესობა სხვა ქვეყნებთან შედარებით და გააუმჯობესოს მომსახურება. ტურიზმის სფეროში საერთაშორისო სტანდარტების დანერგვაში დიდ როლს ასრულებს სახელმწიფო შესაბამისი რეგულაციებითა და ინფრასტრუქტურის მოწყობით. უმნიშვნელოვანესი ფუნქცია ეკისრება ინვესტიციებს, რომელიც წარმოადგენს მამოძრავებელ ძალას ტურიზმის განვითარებისთვის.

2015 წელს საერთაშორისო შემოსვლების უმეტესი წილი, 87,8% (5,180,010) მეზობელი ქვეყნებიდან განხორციელდა, მხოლოდ 12,2% (721,084) შემოვიდა სხვა ქვეყნებიდან. წლის ლიდერი, როგორც ვიზიტების რაოდენობით 1,468 888 (+10,8%), ასევე რაოდენობრივი ზრდით (+143,253) იყო სომხეთი. ვიზიტების რაოდენობა მნიშვნელოვნად გაიზარდა შემდეგი ქვეყნებიდან: რუსეთი (+114,523), აზერბაიჯანი (+110,043) და ისრაელი (+17,102). ევროკავშირის ქვეყნებიდან ვიზიტების რაოდენობამ 2015 წელს 242,172 შეადგინა, ევროპელი მოგზაურების წილი მთლიან რაოდენობაში 4,1%-ია, ხოლო ზრდა წინა წელთან შედარებით +11% -ს შეადგენს.

2016 წელს საერთაშორისო მოგზაურების რაოდენობამ რეკორდულ ნიშნულს 6,350,825 მიაღწია, ზრდა წინა წლის ანალოგიურ პერიოდთან შედარებით +7.6% დაფიქსირდა. მთლიანი რაოდენობიდან 24 საათი და მეტი დროით 2,714,773 (+19%) ტურისტული ვიზიტი განხორციელდა. ყველაზე მეტი

ვიზიტორი აზერბაიჯანიდან (+9.3%), სომხეთიდან (+1.9%), თურქეთიდან (-9.9%), რუსეთიდან (+12%) და უკრაინიდან (+21.8%) შემოვიდა. პოზიტიური ტენდენცია ნარჩუნდება ევროკავშირის ქვეყნების მიმართულებიდან, საიდანაც საქართველოში ჩამოსვლების რაოდენობის ზრდის კუთხით, 2016 წელს გამოირჩეოდნენ: ლატვია +24%, ლიტვა +16%, ჩეხეთი +15%, ბულგარეთი +12% და გერმანია +11%. განსაკუთრებული ზრდა კი შემდეგი ქვეყნებიდან ფიქსირდება: ირანი +485%, ინდოეთი +199%, საუდის არაბეთი +116%, ომანი +75% და ჩინეთი +46%.

ტურიზმის უხილავ ექსპორტს დიდი მნიშვნელობა აქვს ქვეყნისთვის. პოზიტიურად ფასდება სიტუაცია, როდესაც ტურისტების მიერ ქვეყანაში ვალუტის შემოდინება აღემატება ქვეყნიდან ნაღდი ვალუტის გადინებას. უცხოელი ვიზიტორების დანახარჯები ქვეყანაში დადებითად აისახება საქართველოს საგადამხდელო ბალანსზე. დაახლოებით 61,4% საქართველოს სერვისის ექსპორტის შემოსავლებიდან ტურიზმზე მოდის. 2015 წელს შემოსავალი უცხოური ტურიზმიდან შეადგენდა 1.94 მლრდ აშშ დოლარს (ზრდა +8,3%). ხოლო საქართველოს მოქალაქეების დანახარჯებმა უცხოურ ტურიზმზე 0,33 მლრდ აშშ დოლარი შეადგინა (ზრდა+10,2%). ამდენად, უცხოური ტურიზმის ბალანსი საქართველოში შეადგენდა 2015 წელს 1,61 მლრდ დოლარს (ზრდა +8%), ხოლო 2016 წელს აღნიშნული მაჩვენებელი 1.695 მლრდ (I-III კვარტალის მონაცემებით) აშშ დოლარია.

ნაშრომში დეტალურადაა გაანალიზებული ტურიზმის წვლილი მშპ-ში წლების მიხედვით. ცხრილში #3 მოყვანილი მონაცემებიდან ნათლად ჩანს, რომ 2005 წელს ტურიზმის პირ-დაპირი წვლილი მშპ-ში შეადგენდა 3,8. შემდგომ წლებში ეს

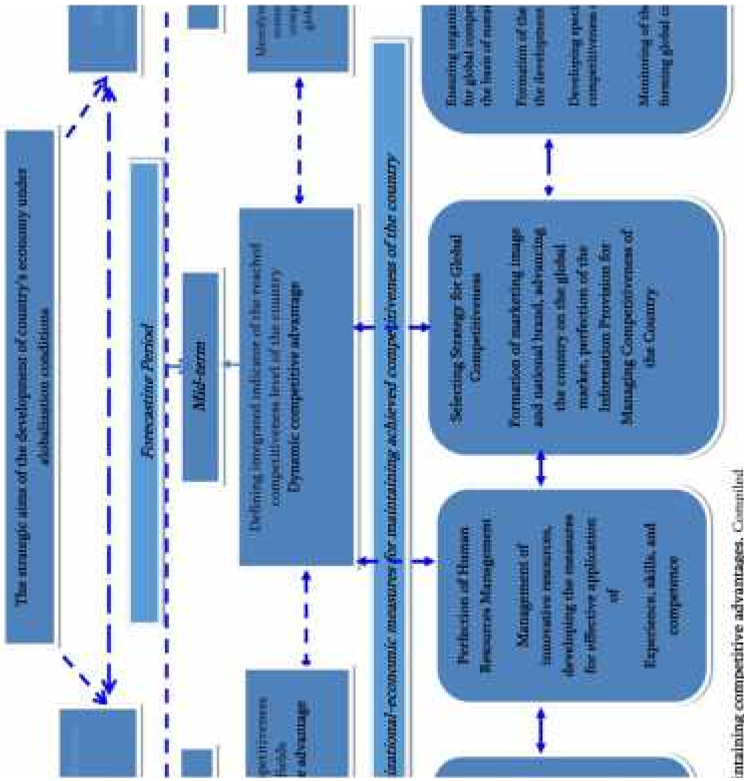

resources. With the influence of globalization Georgia will be given opportunity to effectively apply and fully master export, transit, trade, energetic, tourist and rural-agricultural potential. While selecting competitive branches it should be taken into account that only local resources are utilized by the above-mentioned branches. Whereas, effective utilization of local resources will increase not only the portion of ready products in the export volume and supply the local market with goods and services, but also create additional working places, increase the incomes and improve the state of taxation balance of the country.

მაჩვენებელი ძირითადად იზრდება, თუმცა არის ცალკეული პერიოდები, როცა ფიქსირდება შემცირება. მაგალითად, 2007 წელს 2006 წელთან შედარებით, იგი შემცირდა 4,3 %დან 3,8 %-მდე. 2007 და 2008 წლებშიც ფიქსირდება ტურიზმის პირდაპირი წვლილის დაცემა, შესაბამისად, 3,5%-დან და 3,1%-მდე რაც განაპირობა მათმა შემცირებამ შესაბამის წლებში -19,78% და -10,80%-ით. შემდგომ წლებში ფიქსირდება ტურიზმის უწყვეტი ზრდა. ზრდის ყველაზე მაღალი ტემპი დაფიქსირდა 2015 წელს 2014 წელთან შედარებით, როცა ტურიზმის პირდაპირი წვლილი მშპ-ში გაიზარდა 19,83%-ით და შეადგინა 7,1%. ეს ნათლად მეტყველებს იმაზე, რომ ბოლო წლებში ტურიზმის ზრდა უფრო სტაბილურად მიმდინარეობს. ქვეყნის ტურისტული პოტენცია-ლის ეფექტურად გამოყენებით კი შესაძლებლელია უფრო მეტი შედეგის მიღება პერსპექტივაში.

ცხრილში ასევე წარმოდგენილია ტურიზმის სფეროში დასაქმებულთა დინამიკა. ირკვევა, რომ 2011 წლიდან ტურიზმში დასაქმებული იყო ეკონომიკაში დასაქმებულთა 3,8%. ზრდა მიმდინარეობდა უწყვეტად და 2015 წელს 5,8% შეადგინა, რაც გულისხმობს აღნიშნულ პერიოდში დასაქმებულთა რაოდენობის 65 %-იან ზრდას.

კვლევისათვის საინტერესოა, აგრეთვე ტურიზმში კაპიტალ-დაბანდედების ხვედრითი წილი მშპ-თან მიმართებაში. შეიძლება ითქვას, რომ საკვლევ პერიოდში აღნიშნული მაჩვენებელი შედარებით თანაბარზომიერად იცვლება და ის მერყეობს 3,1%-დან 3,7 %- მდე. ტურიზმის პირდაპირი ხვედრითი წილი მშპ-ში 2005-2010 წლებში გაიზარდა 0,5 %-ით. ასეთი მცირე ზრდა მოცემულ პერიოდში განპირობებული იყო ზემოთ აღწერილი მიზეზებით. 2010-2015 წლებში კი ტურიზმის პირდაპირი ხვედრითი წილი მშპ-ში 77 %-ით გაიზარდა. ეს

განპირობებული იყო იმით, რომ აღნიშნულ წლებში უცხოური ტურიზმისათვის შეიქმნა საუკეთესო პირობები. ამას დაემატა მეზობელ ქვეყანაში „თურქეთში“ პოლიტიკური სიტუაციის გამწვავება, რის გამოც იქ მიმავალმა ტურისტებმა, ნაწილობრივ, ჩვენს ქვეყანაზე აიღეს ორიენტაცია. მიუხედავად იმისა, რომ 2016 წელს საერთაშორისო შემოსვლების რაოდენობამ რეკორდულ ნიშნულს 6,350,825 მიაღწია (ზრდა 7,6 %), უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ 2005 წლიდან 2013 წლამდე საქართველოში საერთაშორისო ვიზიტორთა რაოდენობა ორნიშნა ზრდის ტემპით ხასიათდებოდა, ყველაზე მაღალი მაჩვენებელი კი 2012 წელს დაფიქსირდა (+57%). ეს ციფრები მეტყველებს იმაზე, რომ გლობალური კრიზისები უარყოფით გავლენას ახდენენ ტურიზმის სფეროს განვითარებაზე. უცხოელი ვიზიტორების დანახარჯები ყოველთვის დადებითად აისახება ნებისმიერი ქვეყნის საგადამხდელო ბალანსზე, შესაბამისად, გლობალური საფინანსო კრიზისები თავს იჩენენ იმ დანაკარგებში, რაც უკავშირდება საერთაშორისო ვიზიტორთა რაოდენობის შემცირებას ქვეყანაში.

დასკვნის სახით შეგვიძლია აღვნიშნოთ, რომ საერთაშორისო ინტეგრაციისა და გლობალიზაციის გავლენით ტურიზმის დარგის განვითარების ძირითადი შედეგები ქვეყნისათვის შეიძლება იყოს შემდეგი: ტურისტული პროდუქტების მაღალი ხარისხის მიღწევა; ქვეყანაში ტურისტების რიცხვის ზრდა, მათ შორის უცხო ქვეყნის მოქალაქეების; მომსახურებებისა და ფინანსური შემოსულობების მოცულობის ზრდა სახელმწიფო და ადგილობრივ ბიუჯეტში; ახალი სამუშაო ადგილების შექმნა და დასაქმებულთა რაოდენობის ზრდა; ეკონომიკის სხვა დარგების (სოფლის მეურნეობა, ტრანსპორტი, ვაჭრობა) განვითარება; ადგილობრივი მოსახლეობის ცხოვრების დონის ამაღლება;

competitiveness the country, goods or production factors is particularly important for effective functioning of the business. Study of the world market and defining the demand (among them prospective) and formation of one's own competitive advantages – represent a main pre-condition for responding the above-motioned challenge.

Despite of the above-mentioned challenges, globalization has potential to bring benefit to the country's economy. Though, effective application of existing potential is the issue of key importance. For development of the economy and economic growth we consider it necessary to:

Effectively apply geo-political, geographic, natural-climate and resource potential of the country, as they represent the basis for further development of the national economy;

- Application the potential for economic integration and expansion of the position on the world market;
- Development of priority fields, enabling the country to gain a competitive advantage at the International Market;
- Strengthening the meters of innovativeness in the social-economic development of the country;

In view of this, we can conclude that the country should necessarily have global economic, social and institutional impact mechanisms for accelerating the economic development.

The third sub-chapter "**Influence of the globalization on the competitiveness of the country**" studies the nature and interrelation between the competitiveness factors of the country under the conditions of globalization.

Competitiveness of the country, first of all, depends on its productive application of natural, labour, material and financial

represents a basis which will result in raising economic attractiveness of the country, better regional and international integration of Georgia, as well as improvement of the investment environment within the country.

Deepening of specialization and diversification of the economy serve as key challenges of the globalization process. Diversified economy enable versatile assortment of the goods and services, leading to overcoming the crisis of branch structures. One of the reasons preventing diversification of the real production and service sphere of the county is incompleteness of the development strategy for the country's regions and sectors. Economic interests of the country are to be united under the problems for economy diversification and import substitution, as well as application of the international labour distribution programs.

At the current stage, growth of the volume of investments in the development of human resources, as well as in the sphere of fixed capital, social infrastructure and raising living standard of the population. Attracting Foreign Direct Investments in the fields being oriented on a large-scale production of export products and their profitable realization outside the borders of the country shall be advisable for Georgia.

The issues of growing investment in the fixed capital and effectiveness of its application also represent a rather complicated problem for the businesses in global economy. Introduction of innovative technologies are always reflected on the quality parameters of the produced goods, increasing its competitiveness. Therefore, successful settlement of the issue of public re-production cannot be achieved without investments, especially in new innovative type of the fixed capital. The global competition, as well as forming

ტურიზმის ინფრასტრუქტურის განვითარება; ქვეყნის რესურსული პოტენციალის კომპლექსური გამოყენება; კულტურისა და ეროვნული თვითმყოფადობის შენარჩუნება; ეკოლოგიური სიტუაციის და რეკრეაციული გარემოს ხარისხის გაუმჯობესება; ინვესტორთა დაინტერესება და ტურიზმის სფეროში ინვესტიციების მოცულობის გადიდება; მსოფლიო ტურისტულ სივრცეში ქვეყნის დადებითი იმიჯის შექმნა და სხვ.

საჭიროა გატარდეს კომპლექსური ღონისძიებები ტურიზმის განვითარების შემაფერხებელი ფაქტორების (განუვითარებელი ინფრასტრუქტურა, მომსახურების დაბალი ხარისხი და მაღალი ფასები, კვალიფიციური კადრების ნაკლებობა და ა.შ) აღმოსაფხვრელად. საქართველოს ტურისტული პოტენციალის სრულად ათვისების შემთხვევაში შესაძლებელი იქნება წელიწადში 56 მილიონი ტურისტის მიღება. საქართველოში მაგრამ ამ შედეგის მიღწევა შეუძლებელია მხოლოდ სახელმწიფოს ხელშეწყობით.

მესამე ქვეთავში **„აგრარული ბიზნესის განვითარების შესაძლებლობები თანამედროვე ეტაპზე“** განვიხილავთ სოფლის მეურნეობის სექტორს.

სოფლის მეურნეობა საქართველოში უძველესი დროიდან ვითარდებოდა, თუმცა ბოლო ორ ათწლეულზე მეტი ხნის განმავლობაში აგრარული სექტორის განვითარების ტემპი საგრძნობლად ჩამორჩებოდა ეკონომიკის სხვა სექტორების განვითარების ტემპებს. საქართველოს მთლიანი ტერიტორიის დაახლოებით 43.4 % (ანუ 3 მილიონ ჰექტარზე ოდნავ მეტი) ითვლება სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწებად, ეკოლოგიური და კლიმატური ზონების დიდი ნაირსახეობა სასოფლო-სამეურნეო კულტურების უმეტესობის მოყვანის შესაძლებლობას იძლევა, მოსახლეობის დაახლოებით ნახევარი

სოფლად ცხოვრობს, თუმცა ამ სექტორში წარმოებული პროდუქციის წილი ქვეყნის მშპ-ში მცირეა და შიდა მოთხოვნა მხოლოდ მეხუთედით არის დაკმაყოფილებული.

ქვეყნის მშპ-ში სოფლის მეურნეობის წილი საკმაოდ მაღალი იყო 1990-1995 წლებში თუმცა 2000 წლიდან აღნიშნული მაჩვენებელი სულ უფრო და უფრო მცირდებოდა, რაც ჩვენი ტრადიციების და პოტენციალის მქონე სოფლის მეურნეობისთვის შეუსაბამო მონაცემებია. ზრდა დაფიქსირდა მხოლოდ 2013 წელს. ამავე პერიოდში ამოქმედდა „ევროპის სამეზობლო პროგრამა სოფლისა და სოფლის მეურნეობის განვითარებისთვის“ - ეს არის პროგრამა (2013-2020 წწ), რომელიც მიზნად ისახავს საქართველოს სოფლის მეურენობის სექტორის გამოცოცხლებას. მისი საერთო ბიუჯეტი 182 მილიონი ევროა.

თანამედროვე ეტაპზე ხორციელდება მნიშვნელოვანი აგრო-პროექტები: „დანერგე მომავალი“, „ჩაის პლანტაციების რეაბილიტაციის პროგრამა“, „აგროწარმოების ხელშეწყობის“, „შეღავათიანი აგროკრედიტის პროექტი“, „აგროდაზღვევის პროექტი“, „გადამამუშავებელი და შემნახველი საწარმოების თანადაფინანსების პროექტი“, „აწარმოე საქართველოში პროექტი“, რომელთა წარმატებით განხორციელება გრძელვადიან პერსპექტივაში ხელს შეუწყობს სოფლის მეურნეობის განვითრებას და ამ დარგში მომუშავე ფირმების კონკურენტუნარიანობას. ნაშრომში დაწვრილებით არის წარმოდგენილი ცალკეული პროექტის ფარგლებში განხორციელებული აქტივობები და მიღწეული შედეგები.

მეოთხე ქვეთავიში **„დარგობრივი ეკონომიკის განვითარების საპროგნოზო მოდელის შემუშავება“** ჩვენი მიზანია გამოვავლი-ნოთ საქართველოს ეკონომიკის ცალკეულ დარგებსა და მშპ-ს მაჩვენებლებს შორის ურთიერთკავშირი და ექსპონენციალური

improvement of the political cooperation based on mutual interest within the region, strengthening safety and stability, as well as deepening the relations in the transit and trade-economic sphere. Similar relationships have a rather high potential of effectiveness.

Development of the agrarian business also remains as one of the significant challenges. More than half of the labor-capable population of the country is employed in this sector. Though, formed added value, productiveness and low level of profitability prevent from growing competitiveness of the field at the local as well as international markets.

The necessity for developing logistic infrastructure is also distinguished with special actuality, which on its way serves as a pre-condition for development of the fields, i.e. transport, trade, rural agriculture, tourism. Georgia with its favorable geographical location represents a natural hub for the Caucasus and Central Asia.

Though, still developing infrastructure and low competitiveness of transportation system does not enable it to fully apply the aforementioned potential. One of the main problems of existing transportation infrastructure lies within the fact that it is devoid of the networking effect.

Due to deficiency of the infrastructure related to various transportation means the energies are not fully utilized in transporta-tion and logistics. Hence, it is necessary to ensure systemic development of transportation and logistical infrastructure, making transportation corridor passing though Georgia more competitive and acquiring the image of effective transit corridor for the country. Therefore, development of the infrastructure represents a main objective for the Georgian economy, on which all other economic measures and achieved successes are to be based on. The infrastructure

The second sub-chapter "**Pre-conditions for the development of the process of Globalization and main challenges**" studies essential pre-conditions without development of which the process of globalization would not have been developed as a special phenomenon. in view of analyzing ongoing globalization process in the world, the opinions by various scientists and differentiated approach towards this issue in a number of countries, we have singled out the following basic pre-conditions: entrepreneurial, scientific-technical and technological, organizational, economic, political and social-cultural. Chronology of the pre-conditions for development of the process of globalization on the world scale and among them in Georgia has been also represented schematically.

It is noteworthy that the necessity for steady growth of the national economy, social development and improvement of the ecological state represent a significant challenge of the Globalization.

The problem of employment and poverty and social inequality related to it will remain among key challenges of the country. Fundamental issues of human living, i.e. expanded re-production and perfection of the material-technical basis of production, improvement of the human life and labor conditions, improvement of the management quality in the business as well as civic sector are closely related to the afore-stated. For creating working places, greet importance is attached to encouraging business development from the Government side, which in itself considers development of various fields and infrastructure.

Deepening of the foreign economic links among the states also represents a challenge of the globalization. Development and strengthening of the relationships with the countries in the region is of utmost importance for Georgia, which will greatly contribute to

რეგრესიული მოდელის საფუძველზე შევიმუშავოთ დარგობივი ეკონომიკის განვითარების საპროგნოზო მოდელი. ამ მიზნით, დინამიკაში განვიხილეთ ცალკეული დარგების მიერ შექმნილი დამატებული ღირებულებების მაჩვენებლებისა და მშპ-ის მოცულობების ცვლილება.

მიგვაჩნია, რომ ეკონომიკის განვითარება მხოლოდ რომელიმე ერთი კონკრეტული დარგის განვითარების ხელშეწყობით ვერ მიიღწევა. საჭიროა ამ საკითხისადმი კომპლექსური მიდგომა და ეკონომიკის განვითარების დარგთაშორისი სტრატეგიის შემუშავების საფუძველზე სინერგიულობის ეფექტის მიღება, რაც უზრუნველყოფს რესურსების გამოყენებას და ამგვარად მაღალი დამატებული ღირებულების საქონლისა და მომსახურების წარმოებას.

ცხრილი 3 მოცემულია მოდელის საწყისი მონაცემები: მთლიანი შიდა პროდუქტი (მშპ) საბაზისო ფასებში და ეკონომიკის ცალკეული დარგების მიერ (სოფლის მეურნეობა, ტრანსპორტი, ვაჭრობა, ტურიზმი) შექმნილი მთლიანი დამატებული ღირებულებები 2006 - 2016 წლებში.

ეროვნული ეკონომიკის განვითარება მნიშვნელოვნწილადაა დამოკიდებული ეკონომიკის ცალკეული დარგების მიერ შექმნილი დამატებული ღირებულების გაზრდაზე. რომელიმე ერთ დარგში ცვლილებამ, შესაბამისად, უნდა გამოიწვიოს შედეგობრივი მაჩვენებლის - მთლიანი შიდა პროდუქტის ცვლილება. ამ თეორიის შესამოწმებლად კორელაციურ-რეგრესული ანალიზის გამოყენებით გავაანალიზეთ ეკონომიკის ცალკეულ დარგებში მთლიანი დამატებული ღირებულებების ზრდის/ შემცირების გავლენა მშპ-ზე.

ცხრილი 3.

წლები	მშპ საბაზრო ფასებში (მლნ ლარი)	[illegible] (მლნ ლარი)	წილი მშპ-ში (%)	[illegible] (მლნ ლარი)	წილი მშპ-ში (%)	[illegible] (მლნ ლარი)	წილი მშპ-ში (%)	[illegible] (მლნ ლარი)	წილი მშპ-ში (%)
2016*	29 217,1	2 708,2	9,3	4 770,4	16,3	2 233,20	7,60	2 059,80	7,1
2015	27 488,4	2 507,8	9,1	4 588,7	16,7	2 181,7	7,8	1 842,1	6,7
2014	25 095,7	2 328,1	9,2	4 385,5	17,5	1 928,9	7,7	1 586,7	6,3
2013	23 336,0	2 186,0	9,1	4 026,8	17,3	1 789,2	7,7	1 374,4	5,9
2012	22 505,3	1 933,3	8,6	3 769,5	16,7	1 708,9	7,6	1 369,0	6,08
2011	20 975,4	1 864,9	8,8	3 552,7	16,9	1 673,4	7,5	1 263,7	6,02
2010	18 014,4	1 509,9	8,4	3 024,9	16,8	1 415,1	7,9	1 095,9	6,08
2009	15 546,3	1 457,1	9,4	2 344,1	15,1	1 138,0	7,3	906,7	5,83
2008	16 621,8	1 561,1	9,4	2 680,9	16,2	1 162,5	7,0	1 031,5	6,24
2007	14 611,1	1 562,7	10,7	2 167,2	14,8	1 231,2	8,4	1 001,1	6,85
2006	12 046,8	1 544,3	12,8	1 876,6	16,6	1 102,6	9,2	872,3	7,24

ცხრილი 3: შედგენილია ავტორის მიერ საქსტატის მონაცემებზე დაყრდნობით

წრფივი ტრენდის ხაზის საშუალებით გამოვიკვლიეთ თითოეული დარგის გავლენა მშპ-ზე. წრფივი რეგრესიის განტოლების ასაგებად გამოვიყენეთ გრაფიკული ხერხი და დიალოგური ფანჯარა **Format Trendline.**

3.4. Elaboration of the Forecasting Model for the development of the sector economy

Conclusions and recommendations

Applied Literature

Main content of the work

The first chapter of the work “**Essence of globalization, its basic characteristics and impact on the economy of the country**” consists of three sub-chapters. The first sub-chapter “Essence of globalization and its basic characteristics” represents the definitions by various foreign and Georgian authors, international organizations and experts upon the essence of globalization and differentiated attitudes towards the process of globalization from various researchers. The signs characteristic for the globalization are represented; three waves of globalization are singled out, sequence of which being logically related to each other and reflect ongoing changes in the global competitive environment.

We consider that the globalization of the world economy represents interrelation between the national economies for free movement of the mobile factors of the goods, service and production; on the basis of growth of inter-penetration and introducing the principles of the open economy at the world scale, a progressive historical-logical process of forming a global economic system is fixing the unity of world civilizations though scientific-technical achievements and existence of global problems of the mankind.

On the basis of wide review of foreign and Georgian literature dedicated to the problematic issues of the globalization process, the process of the World Globalization is represented in the form of a generalized scheme.

Structure

Introduction

Chapter I. Essence of globalization, its basic characteristics and impact on the economy of the country.

1.1. Essence of globalization and its basic characteristics

1.2. Pre-conditions for the development of the process of Globalization and main challenges

1.3. Influence of the globalization on the competitiveness of the country

Chapter II. The tendencies for the development of the National Economy under the conditions of the globalization

2.1. The tendencies for the development of the National Economy

2.2. Investment activity in Georgia under the conditions of the globalization and its impact on the economic growth

2.3. The tendencies for development of the Foreign Trade of Georgia and challenges of globalization

2.4. Globalization and the place of Georgia in the system of world economic processes

Chapter III. Globalization and the prospects of development of the national economy

3.1. Prospects of development of the transit function of Georgia under the conditions of Globalization

3.2. The tendencies and prospects for tourism development in Georgia

3.3. The opportunities for developing Agrarian Business at the current stage

(დიაგრამა 3).

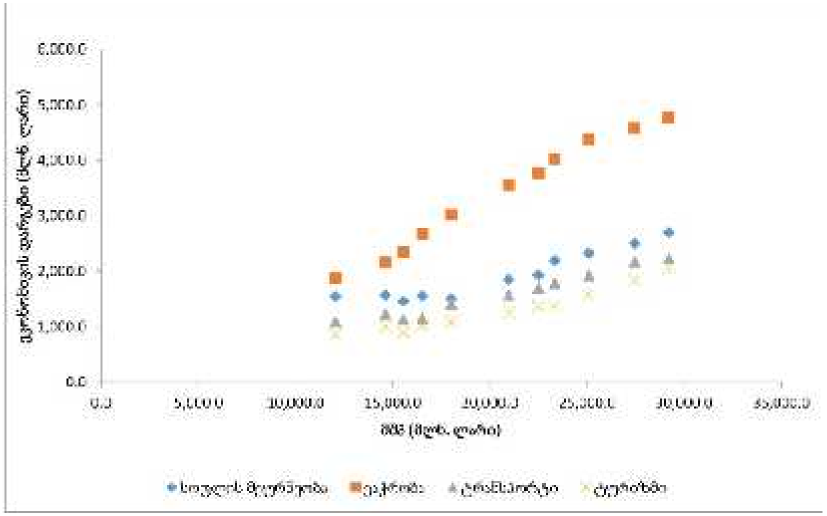

დიაგრამა 3. წერტილოვანი დიაგრამები

მიღებულ დიალოგურ ფანჯარაში **Format Trendline** ჩანართში **Trendline Options**, ჯგუფში მოცემულია რეგრესიის განტოლების აგების სხვადასხვა მოდელი: ექსპონენციალური წრფივი, ლოგარითმული, პოლინომიალური, ხარისხოვანი და მცოცავი, რომლებიც ასახავენ კორელაციურ დამოკიდებულებას ცვლადებს შორის. ჩვენ ავირჩიეთ მოდელი - წრფივი (linear).

დავადგინეთ თითოეული დარგისთვის წრფივი რეგრესიის განტოლების სახე და გამოყენებული მოდელის საიმედობის კოეფიციენტი R^2.

კორელაციის კოეფიციენტის (R^2) სიდიდის მიხედვით შეიძლება ვიმსჯელოთ, თუ რამდენად წრფივად არის დამოკიდებული ეკონომიკის დარგების (სოფლის მეურნეობა, ვაჭრობა, ტრანსპორტი, ტურიზმი) დამატებული ღირებულებების მაჩვენებლები საშედეგო მაჩვენებელთან მშპ-თან.

დიაგრამა 4.

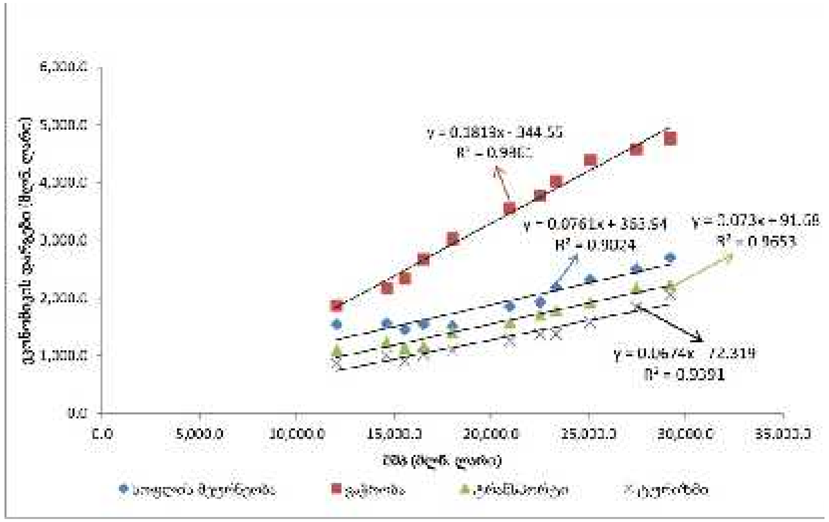

დიაგრამა 4: ტრენდის ხაზის გრაფიკები - წრფივი მოდელი

როგორც დიაგრამა 4-დან ჩანს, ვაჭრობის დარგში შექმნილი დამატებული ღირეულება უფრო წრფივად არის დამოკიდებული მშპ-თან (R^2=0,9861), შემდეგ მოდის ტრანსპორტი (R^2=0,9653), შემდეგ ტურიზმი (R^2=0,9391) და ბოლოს სოფლის მეურნეობა (R^2=0,9024). უნდა აღინიშნოს, რომ კორელაციის კოეფიციენტი, რაც უფრო ახლოს არის 1-თან, მით უფრო მეტად მიუთითებს ეს სტატისტიკურად მიღებული ორი სიდიდის წრფივ დამოკიდებულებაზე.

ამდენად, ვაჭრობაში დამატებული ღირებულების ზრდა 98,61%-ით, ტრანსპორტში 96,53%-ით, ტურიზმში 93,91 %-ით, ხოლო სოფლის მეურნეობაში 90,24% ალბათობით გამოიწვევს საპროგნოზო პერიოდებში მშპ-ის ზრდას ან პირიქით.

work. The researches, publications by various international organizations as well as diverse internet resources are also applied in the work; scientific researches implemented by foreign and Georgian scientists, methodological and theoretical type of monographs, scientific articles in relation to economic development of the country and the problems of raising its competitiveness; besides this the materials of the Ministry of Economy and Sustainable Development of Georgia, National Statistics Service of Georgia, Ministry of Finance of Georgia, Ministry of Foreign Affairs of Georgia are also applied in the Dissertation Work.

Main regulations of the work, key findings, theoretical and practical recommendations of the research can be applied for:

- ✓ Settling separate problems related to economic development by the state and business structures, as well as in the academic process by the higher institutions;
- ✓ Practical introduction of the recommendations adopted as the result of the research will greatly contribute to effective application of the transit, trade, tourist, rural-agricultural potential of the country, which will be positively reflected on the development of Georgian economy;
- ✓ The companies can effectively apply existing capacities, resource potential and achieve significant competitiveness, which on its side will support forming added valued, significant growth of the working places and improvement of the economic state within the country.

The volume and structure of the work. Dissertation work "**The Tendencies for the Development of the National Economy and Challenges of Globalization**" is comprised of 197 printed pages, three chapters, 11 sub-chapters, introduction, conclusion, applied literature and attachments.

– Evaluation of the growth of investment activity with the influence of globalization process and defining the degree of the impact of Foreign Direct Investment in the sectoral framework;

– Analyzing of the dynamics of the foreign trade of Georgia under the conditions of the globalization;

– Characterizing acting micro-economic on the effectiveness of the economic fields, defining taxation system, common economic environment, stability impact of the monetary unit;

– Elaboration of the recommendations for encouraging business development though raising existing economic level;

– Highlighting competitive fields, a specific character of our country, its geopolitical, natural-climate and resource peculiarities being profitably reflected on their development;

– Justifying the importance of perfect application of the Deep and Comprehensive Free Trade Agreement with the European Union;

– Highlighting the advantages of utilizing transit, trade, tourist, rural-agricultural potential of the country;

– Justifying necessity for developing transportation infrastructure;

– To define basic pre-conditions for formation and functioning of the logistical cluster in Georgia and to highlight synergy effect received though their formation;

– Formation of the Forecasting Model for the development of the National Economy under the conditions of globalization.

Methodological and theoretical basis of the research: methodological and theoretical issues of the development of the economy represent a methodological basis of the dissertation work.

Forecasting methods though applying the model of scientific research and synthesis, systemic approach, correlation-regressive analysis, as well as exponential regressive model are applied in the

პროგნოზი

ეკონომიკაში მოსალოდნელი შედეგების პროგნოზირები- სათ-ვის ხშირად გამოიყენება ექსპონენციალური რეგრესიული მოდელი, რომელიც აღიწერება შემდეგი განტოლებით

$\boldsymbol{y = be^{mx}}$,

სადაც y და x ცნობილი სიდიდეებია, x არის წელი, ხოლო y - დარგის მიერ შექმნილი დამატებული ღირებულება ამ წელში, საჭიროა ისე შევარჩიოთ m და b კოეფიციენტების მნიშვნელობები, რომ ექსპონენციალურმა რეგრესიულმა განტოლებამ საუკეთესოდ აღწეროს სტატისტიკური მონაცემების ანალიზის შედეგად მიღებული მნიშვნელობები. ჩვენს მიერ გამოყენებულ გრაფიკული ხერხი და დიალოგური ფანჯარა **Format Trendline** -ით მიღებული ექსპონენციალური რეგრესიული განტოლება და კორელაციის კოეფიციენტის სიდიდე R^2 საშუალებას გვაძლევს დავადგინოთ შედეგების პროგნოზირების საიმედოობა. როდესაც R^2 მოთავსებულია დიაპაზონში 0,9-სა და 1-ს შორის, მაშინ მოცემული დამოკიდებულება შესაზლებელია გამოყენებულ იქნეს შედეგების პროგნოზირებისათვის.

ექსპონენციალური ტრენდის მნიშვნელობა შეიძლება ვიწი-ნასწარმეტყველოთ **GROWTH** ფუნქციის დახმარებით. გავაკეთოთ მოსალოდნელი შედეგების პრონოზირება სოფლის მეურნეობაში, ვაჭრობაში, ტრანსპორტსა და ტურიზმში 2017, 2018 და 2019 წლებისთვის. **GROWTH** ფუნქციის გამოყენებით მიღებული შედეგები მოცემულია ცხრილში 4.

B13:B15, C13:C15, D13:D15 და E13:E15 დიაპაზონებში შესაბამისად გამოყენებულია ფორმულები:

[=GROWTH(B2:B12;A2:A12;A13:A15)]

[=GROWTH(C2:C12;A2:A12;A13:A15)]

[=GROWTH(D2:D12;A2:A12;A13:A15)]

[=GROWTH(E2:E12;A2:A12;A13:A15)]

ცხრილი 4

	A	B	C	D	E
1	წლები	სოფლის მეურნეობა (მლნ. ლარი)	ვაჭრობა (მლნ. ლარი)	ტრანსპორტი (მლნ. ლარი)	ტურიზმი (მლნ. ლარი)
2	2006	1 544,3	1 878,6	1 102,8	872,3
3	2007	1 562,7	2 167,2	1 231,2	1001,1
4	2008	1 551,1	2 680,9	1 162,5	1031,5
5	2009	1 457,1	2 344,1	1 138,0	906,7
6	2010	1 509,9	3 024,9	1 415,1	1 095,9
7	2011	1 854,9	3 552,7	1 573,4	1 263,7
8	2012	1 933,3	3 769,5	1 703,9	1 369,0
9	2013	2 195,0	4 026,8	1 789,2	1 374,4
10	2014	2 328,1	4 385,5	1 928,9	1 586,7
11	2015	2 507,6	4 588,7	2 181,7	1 842,1
12	2016	2 703,2	4 770,4	2 233,2	2 059,8
13	2017	2 747,1	5 709,9	2 436,7	2 069,4
14	2018	2 927,0	6 278,3	2 630,7	2 247,5
15	2019	3 118,6	6 903,2	2 840,1	2 440,9

ცხრილი 4. პროგნოზირების შედეგები **GROWTH** ფუნქციის გამოყენებით.

პროგნოზირების შედეგების მიხედვით თუ ვიმსჯელებთ, კორელაციის კოეფიციენტის სიდიდე R^2 ოთხივე დარგის მიხედვით მოთავსებულია დიაპაზონში 0,9-სა და 1-ს შორის. ხოლო, რაც უფრო ახლოს არის კორელაციის კოეფიციენტის სიდიდე ერთთან, მით უფრო დასაბუთებულია გამოყენებული მოდელის საიმედოობა.

წარმოდგენილი პროგნოზის საფუძველზე გავაანალიზეთ ცალკეულ დარგებში დამატებული ღირებულებების მატების ტემპი და განვსაზღვრეთ, თუ რომელი დარგი ხასიათდება უფრო მეტად მზარდი ტენდენციით აღნიშნული მაჩვენებლის მიხედვით. ასეთი დარგები მომავალში უნდა განიხილებოდეს როგორც ეკონომიკის განვითარების სტრატეგიული დრაივერი. ანალიზის შედეგად დამატებული ღირებულებების მატების დინამიკა განაწილდა შემდეგნაირად:

- The opportunities for forming a maritime logistic cluster in Georgia are studied and the advantages and limitations for their formation and functioning;
- Advantages for complete mastering of the trade, tourist, rural-agricultural potential of the country;
- Forecasting model for the development of the sector economy elaborated on the basis of the exponential regressive model under the conditions of globalization.

The Aim and main objectives of the research:

The aim of the dissertation work to study the tendencies for development of National Economy, evaluation of the state existing in the basic fields, analysis of the challenges of the globalization process, elaboration of the methodological issues for raising competitiveness of the economy, as well as practical issues for development of the priority fields.

In view of the above-mentioned the objectives of the research can be formulated in the following way:

- Defining our own vision for the process of globalization. Highlighting its main essence, characteristics, mechanism and results;
– Studying the pre-conditions for development of the globalization process, analyzing its main challenges and defining their impact on the competitiveness of the country;
– Analyzing the tendencies for development of the National Economy under the conditions of globalization;
– Studying the factors defining competitiveness of the country;
– Defining the place of Georgia in the system of world economic processes;
– Studying and analyzing the macro-economic aspects of functioning of the national economy;

transit function of the country under the conditions of globalization, the rates of economy development, analysis and dynamics of formed field structure.

Scientific Novelty of the Research: Dissertation work represents the work implemented on the basis of analytical research, in which the dynamics, stages and trends of development of Georgian Economy is researched in a complex way.

Scientific Novelty of the Research lies within the following facts:

- Analyzing development of Georgian Economy;
- Pre-conditions for economic globalization in Georgia are represented;
- The nature of competitiveness factors of the country under globalization circumstances, their co-relevance and interrelation are defined;
- The priorities of development of National Economy are defined, investment activities are evaluated within the sectoral framework, the drawbacks of investment policy are identified, the ways of improving investment environment and the measures for optimal management of business projects in these direction are set in separate fields;
- The factors preventing economic growth are analyzed and the proposals for perfection of the state regulatory measures of the economy are represented;
- Taking into account, the development potential of traditional and intensive fields of the economy, the proposals for rational application of the export potential of the country is elaborated;
- The advantages of complete mastering of the transit potential of the country are identified and multiple links existing between the transportation sector and economic growth are defined;

ეკონომიკის დარგების დამატებული ღირებულებების მატების ტემპის ანალიზის შედეგად გაირკვა, რომ 2014-2016 წლებში დამატებული ღირებულების მატების ტემპის მაღალი მაჩვენებლით გამოირჩეოდა ტურიზმის დარგი, თუმცა 2016 წლიდან მატების ტემპი მცირდება. ამავე პერიოდში დამატებული ღირებულებების მატების ტემპის მდგრადი მაჩვენებელი დაფიქსირდა სოფლის მეურნეობაში. ხოლო, საპირისპირო ტენდენციით ხასიათდებოდა ვაჭრობა. ტრანსპორტის დარგი არ გამოირჩეოდა მატების ტემპის მდგრადი ტენდენციით, პირიქით, აქ შეინიშნებოდა აღნიშნული მაჩვენებლის მკვეთრი რყევები.

საპროგნოზო პერიოდში (2017,2018,2019) შემუშავებული მოდელის მიხედვით, დამატებული ღირებულებების მატების ტემპის მიხედვით ლიდერობს ვაჭრობის დარგი. ტრანსპორტის დარგში ფიქსირდება მატების ტემპის მზარდი დინამიკა. ტურიზმისა და სოფლის მეურნეობის მატების ტემპის საპროგნოზო მაჩვენებელი უფრო დაბალია ვიდრე წინა წლებში, თუმცა აღნიშნული დარგები ხასიათდებიან განვითარების პოზიტიური დინამიკით. ამგვარად, დამატებული ღირებულების მატების ტემპის მიხედვით დარგების რეიტინგი გამოიყურება შემდეგნაირად: ვაჭრობა, ტურიზმი, ტრანსპორტი, სოფლის მეურნეობა. რაც მეტყველებს აღნიშნული დარგების სინერგიულად განვითარების ლოგიკურ ურთიერთკავშირზე, კერძოდ: ტურიზმში დამატებული ღირებულების მატება გავლენას ახდენს სატრანსპორტო მომსახურების მოთხოვნის ზრდაზე, აგრეთვე ასტიმულირებს სოფლის მეურნეობის დარგის განვითარებას, რამდენადაც ზრდის სამომხმარებლო მოთხოვნას აღნიშნულ დარგში.

სინერგიულობის ეფექტის მიღების შესაძლებლობა ეკონომიკის განვითარების დარგთაშორისი სტრატეგიის შემუშავებითა და შედარებითი უპირატესობების მქონე დარგების როლის გაძლიერებით, უზრუნველყოფს ადგილობრივი რესურსების კომპლემენტარულ გამოყენებას და მაღალი დამატებული ღირებულების საქონლისა და მომსახურების წარმოებას, დასაქმების დონის ამაღლებას, რაც დადებითად აისახება ეროვნული ეკონომიკის განვითარებაზე. აღნიშნული მიზნის მისაღწევად აუცილებელია მეცნიერებისა და ინოვაციების, განათლებისა და კვალიფიკაციის დონის ამაღლება და თანამედროვე განვითარებული ინფრასტრუქტურის უზრუნველყოფა. კაპიტალის ყველაზე ეფექტური დაბანდება და ეკონომიკის განვითარების საფუძველი - ეს არის მაღალკვალიფიციური კადრების მომზადება და ტექნოლოგიური განვითარება. მხედველობაში გვაქვს არა მხოლოდ ცალკეულ დარგებში, არამედ საერთოდ ყველა სფეროში. ამ მიმართულებით გაწეული ეკონომია საგრძნობლად აქვეითებს საზოგადოების ეფექტიანობას და ართულებს მსოფლიო ეკონომიკაში ინტეგრაციას. ინოვაციური განვითარების, მენციერების ინტეგრირების, წარმოებისა და მომსახურების ხარისხის მხრივ, ჩვენ საკმაოდ ჩამოვრჩებით განვითარებულ ქვეყნებს თანამედროვე ტექნოლოგიების, მენეჯმენტის ხარისხის და თანამშრომელთა მოტივირებულობის დონით.

დასკვნის სახთ, გვინდა აღვნიშნოთ, რომ საქართველოს ეკონომიკის კონკურენტული უპირატესობების ფორმირებისათვის მნიშვნელოვანია უახლესი ტექნოლოგიბის გამოყენებაზე გადასვლა, ძლიერი მატერიალური და მორალური მოტივაციის შექმნა, ყველა დარგში კონკურენტუნარიანობის ამაღლებისათვის გამოცდილების დაგროვება. ამ მიზნების მიღწევის სირთულე

currency is depreciated. Inflation and growth of consumer prices represent a basic factor for deteriorating living standard and quality of the population. By calculating per capita of the Gross Domestic Product with the preliminary data of the Statistics Department of Georgia in 2016* (with current prices) comprises 3852.5 USD, being in average one third of the state observed at the world scale.

According to preliminary data of the Statistics Department of Georgia in 2016* the volume of direct foreign investments comprised 1 645, 4 million USD in the country. It has been increased with 5% in comparison with the data specified for 2015; though it would be also mentioned that by the specified data of 201, the above-mentioned indicator has been decreased with 11,1 % in comparison with previous year. The trend of similar decrease was conditioned due to extreme deterioration of the economic state within the country in 2015.

Therefore, defining development trends of Georgian economy and analyzing the challenges of globalization process is distinguished with high actuality for evaluating existing state of the economy and business and setting future prospects from theoretical viewpoint, as well as from purely practical positions. The above-mentioned aspects, together with other significant issues, conditioned selection of the Dissertation Research from our side.

Research Object. Significant sectors of Georgian economy, ongoing changes in the business environment and their provoking reasons under the conditions of the globalization represent a research object of the Dissertation Work.

Research Subject. The tendencies for developing National Economy, challenges of globalization, competitiveness of the country under the conditions of globalization, analysis and evaluation of economic reforms; analysis of direct foreign investments and the trends of foreign commerce on the Georgian market, potential of

Primarily, the form of property, the attitude towards the business has been changed: if years ago the economy was represented with a dominant position of the state property, currently a dominant role is occupied by the private property and private initiative. Foreign economic relations used to be regulated and furthermore, were realized only with the state trade organizations, currently this process is free, which radically changed the level and the directions of the integration. Currently, the following Georgian scientists are occupied with researching the above-mentioned issues, i.e. Papava, Abesadze, Asatiani, Archvadze, Baratashvili, Sartania, and others.

While working on the paper it was clarified that separate researchers as well as the representatives of various business structures had expectations for improvement of the economy. A special focus was made on activation of the investments and the development of the fields containing the export. A number of external and internal economic factors require further accomplishment in the development of the business, which made our research more actual.

At the contemporary state the necessity for developing priority fields and market infrastructure was created, being of utmost importance for the development of Georgian economy in the long-term prospect. Under the influence of the globalization, the growth of the entrepreneurial forces at the world scale and diversification of the activity of trans-national corporations, limitedness of the natural resources and the study of the business structures and development issues of separate fields of the economy by applying advance technologies is important at the country as well as at the regional level.

Currently, the development level of economy in Georgia is far from the desired one. Business activity is rather low, the level of unemployment is high, the inflation rate is increased, and national

ხშირად გამოწვეულია მათი გადაწყვეტისათვის ჩვენეული მენეჯმენტის არასაკმარისი დონით, წარმოების მეცნიერებასთან სუსტი კავშირით, არაოპტიმალური ინვესტიციებით ადამიანურ რესურსებში, განსაკუთრებით - კომპეტენციების ამაღლებაში, უახლეს ტექნოლოგიების დანერგვაში, ინფრასტრუქტურის განვითარებაში.

დასკვნები

ჩატარებული კვლევა იძლევა საშუალებას თეზისების სახით ჩამოვაყალიბოთ დასკვნ და წარმოვადგინოთ შემდეგი წინადადებები:

1. გლობალიზაცია შეიძლება განვსაზღვროთ როგორც საქონლისა და მომსახურებათა ნაკადების, კაპიტალის, ინფორმაციის და ტექნოლოგიების მკვეთრი გაძლიერების პროცესი, რომელიც ჩვეულებრივ არ ექცევა ნაციონალური სამთავრობო რეგულირების საზღვრებში. მისი წამყვანი ძალა, უპირველეს ყოვლისა, არის ინფორმაციულ კომუნიკაციური ტექნოლოგიების სფეროში რევოლუციური ცვლილებები, ბაზრების ლიბერალიზაცია და საერთაშორისო კონკურენციის გამწვავება.

2. ყველა ქვეყნის წინაშე დგას ერთი პრობლემა - თუ როგორ გამოიყენოს მაქსიმალურად გლობალიზაციის უპირატესობები და, ამავდროულად, მინიმუმამდე დაიყვანოს დანაკარგები და რისკები.

3. გლობალიზაციის მნიშვნელოვან გამოწვევას წარმოადგენს ეროვნული ეკონომიკის სტაბილური ზრდის, სოციალური განვითარებისა და ეკოლოგიური მდგომარეობის გაუმჯობესების აუცილებლობა, უმუშევრობისა და მასთან დაკავშირებული სიღარიბის და სოციალური უთანასწორობის პრობლემა; სახელმწიფომ დასაქმებაზე ორიენტირებული პროექტები უნდა განახორციელოს, ხოლო სამუშაო ადგილების

შექმნისთვის უდიდესი როლი უნდა მიენიჭოს მთავრობის მხრიდან ბიზნესის განვითარების წახალისებას, რაც თავის მხრივ გულისხმობს სხვადასხვა დარგების და ინფრასტრუქტურის განვითარებას.

4. საქართველოსთვის მნიშვნელოვან გამოწვევად რჩება ასევე სოფლის მეურნეობის განვითარება. სოფლის მეურნეობაში დასაქმებულია ქვეყნის შრომისუნარიანი მოსახლეობის ნახევარზე მეტი. თუმცა, ამ დარგში შექმნილი დამატებული ღირებულება, დარგის პროდუქტიულობა და მომგებიანობის დონე დაბალია, რაც ხელს უშლის დარგის კონკურენტუნარიანობის ზრდას, როგორც ადგილობრივ, ასევე საერთაშორისო ბაზრებზე. აღნიშნულ გამოწვევაზე საპასუხოდ საქართველოს მთავრობამ დაიწყო შემდეგი მნიშვნელოვანი პროექტების განხორციელება სოფლის მეურნეობაში: „დანერგე მომავალი", „ჩაის პლანტაციების რეაბილიტაციის პროგრამა", „აგროწარმოების ხელშეწყობის პროგრამა", „შეღავათიანი აგროკრედიტი", „აგროდაზღვევა", „გადამამუშავებელი და შემნახველი საწარმოების თანადაფინანსების პროექტი", „აწარმოე საქართველოში". მიგვაჩნია, აღნიშნული პროექტების წარმატებით განხორციელება ხელს შეუწყობს ქვეყნის აგროსასურსათო სექტორის განვითარებას;

5. გლობალიზაციის მნიშვნელოვან გამოწვევას წარმოადგენს ლოგისტიკური ინფრაქტრუქტურის განვითარება, რაც უმთავრესი პირობაა საქართველოსთვის პერსპექტიული დარგების - სოფლის მეურნეობის, მრეწველობის, ვაჭრობის განვითარებას. საქართველო, ხელსაყრელი გეოგრაფიული ადგილმდებარეობით წარმოადგენს კავკასიისა და ცენტრალური აზიის ბუნებრივ ლოგისტიკურ ჰაბს, თუმცა განუვითარებელი ინფრასტრუქტურა და სატრანსპორტო სისტემის დაბალი

General description of the work

Actuality of the topic: Under the conditions of the world globalization the problems of raising the tendencies for developing national economy and competitiveness represent one of the basic directions of the science of economy. These issues are attached a particular significance in the countries with transition economy, among them of course in Georgia.

Study of the tendencies for development of the national economy is absolutely essential for objective evaluation of the contemporary state and defining future directions. The actuality of the issue is also increased with the fact that an accelerated and irreversible process of globalization requires justified responses to the vitally important challenges for us.

Despite of the confrontational nature of the globalization, isolation of the country with global economy does not consider non-application of one opportunity and privilege, therefore high degree of involvement in contemporary world economy and multilateral useful economic relations represent a pre-condition for forming a strong, steady national economy.

The issues of building and developing national economy were also widely discussed in Georgian Economic Literature. Fundamental researches around these issues were undertaken by famous Georgian scientists, among them A.Gabunia, G.Melkadze, G. Mshvildadze, D. Dzneladze, G. Malashkjia, T. Chikvaidze, I. Meskhia and many others. Though, a number of issues which could not have been totally highlighted before the period of restoring country's independence were developed at the current stage. An innovative approach towards the above-mentioned issue was conditioned by the fundamental changes occurring in Georgian economy during the last decades.

The dissertation has been prepared at the Department of Business Administration, Management and Marketing the faculty of Economic and Business Batumi Shota Rustaveli State University

Supervisor: Rezo Manvelidze - Doctor of Economy, Professor of Shota Rustaveli State University.

.

კონკურენტუნარიანობა მას არ აძლევს საშუალებას გამოიყენოს აღნიშნული პოტენციალი სრულყოფილად.

6. გლობალიზაციის პირობებში ქვეყნის ეკონომიკისა და ბიზნესის განვითარებისათვის, ეკონომიკური ზრდის ხელშეწყობისათვის საჭიროა ისეთი მოქმედებების განხორციელება, როგორებიცაა: ქვეყნის გეოპოლიტიკური, გეოგრაფიული, ბუნებრივ-კლიმატური და რესურსული პოტენციალის ეფექტურად გამოყენება, რამდენადაც ისინი წამოადგენენ ეროვნული ეკონომიკის შემდგომი განვითაების საყრდენს; პრიორიტეტული დარგების განვითარება, რაც შესაძლებლობას მისცემს ქვეყანას მოიპოვოს კონკურენტუნარიანი უპირატესობა შრომის საერთაშორსო ბაზარზე; ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკურ განვითარებაში ინოვაციურობის მდგენელის გაძლიერება;

7. ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის ამაღლების საკითხი ჩვენს მიერ განიხილება იმ შედარებითი უპირატესობების მქონე დარგების როლის გაძლიერებაში, რომლებსაც აქვთ უცხოური ინვესტიციების მოზიდვის, ექსპორტში მზა პროდუქციის წილის ზრდის, ადგილობრივი, ლოკალური რესურსული პოტენციალის ეფექტურად გამოყენების და დასაქმების დონის ამაღლების პოტენციალი, რითაც შეუძლიათ დადებითი ზეგავლენა ქვეყნის ეკონომიკაზე გლობალურ გარემოში. მნიშვნელოვან ასპექტს ამ დროს წარმოადგენს სინერგიულობის ეფექტის მიღების შესაძლებლობა ეკონომიკის განვითარების დარგთაშორისი სტრატეგიის შემუშავებით, რომელიც უზრუნველყოფს რესურსების კომპლემენტარულ გამოყენებას და ამგვარად მაღალი დამატებული ღირებულების საქონლისა და მომსახურების წარმოებას;

8. მიგვაჩნია, რომ პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკაში უპირველესად მიმართული უნდა იყოს ეკონომიკური ზრდის უზრუნველსაყოფად. ამ ამოცანის

განსახორციელებლად სასურველია პუი-ბის მიმართვა ექსპორტ-ზე ორიენტირებულ საწარმოებში, ინოვაციების დანერგვაში და ინფრასტრუქტურის განვითარებაში. ინვესტიციების მოზიდვისა და ხელშეწყობისათვის სასურველია წინა წლებში შემოსული ინვესტორებისათვის რეინვესტიციის განსახორციელებლად შესაბამისი გარემოებების შექმნა და ხელის შეწყობა;

9. საქართველოს წლების განმავლობაში ჰქონდა უარყოფითი სავაჭრო სალდო, რაც ქვეყნის იმპორტზე მაღალი დამოკიდებულების მიზეზით არის გამოწვეული. ამ თვალსაზრისით, აუცილებელია სტრატეგიული ნაბიჯების გადადგმა მაღალპროდუქტიული და დამატებითი ღირებულების მქონე დარგებისკენ. პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების და კაპიტალური ინვესტიციების მოზიდვა საექსპორტო დარგებში დაეხმარება საქართველოს, ღირებულებათა ჯაჭვის მეტ კომპონენტში მონაწილეობის მისაღებად. ამან შესაძლოა მეტი დინამიკა შესძინოს ექსპორტის სფეროს და დადებითი გავლენა იქონიოს დასაქმებასა და ხელფასებზე;

10. საქართველოს ხელსაყრელი სატრანსპორტო გეოგრაფიული მდებარეობა მას სტრატეგიულ სატრანზიტო ფუნქციას ანიჭებს. საქართველოს სატრანზიტო ფუნქციის სამომავლო გაძლიერება დამოკიდებული იქნება საქართველოს ტერიტორიაზე არსებული მიწოდების ჯაჭვის ყველა შემაერთებელი რგოლის სარკინიგზო, საპორტო და საავტომობილო ინფრასტრუქტურისა და ლოჯისტიკური ცენტრების განვითარება/ადაპტირებაზე;

11. სატრანზიტო ფუნქციის განვითარებაში მნიშვნელოვანი როლი ენიჭება სარკინიგზო გადაზიდვებს. შუა აზიაში წიაღისეული სიმდიდრეების ათვისება და რეგიონში ეკონომიკური ინტეგრაციის ზრდის პროცესი კიდევ უფრო გაზრდის შუა აზიისა და ამიერკავკასიის ქვეყნებში ტვირთბრუნვის მთლიან

BATUMI SHOTA RUSTAVELI STATE UNIVERSITY

FACULTY OF ECONOMICS AND BUSINESS
DEPARTMENT OF BUSINESS ADMINISTRATION, MENEJMENT AND MARKETING

NATIA BEJANIDZE

The Tendencies for the development of National Economy and Challenges of Globalization

This dissertation
(annotation)
Is submitted in order to get Doctor’s degree
In Business Administration

Speciality: Business Administration

Batumi 2017

ყოველთვიური საერთაშორისო რეცენზირებადი და რეფერირებადი სამეცნიერო ჟურნალი „**ეკონომიკა**“ (ISSN 0206-2828). თბილისი. 2015.

მოცულობას, შესაბამისად, გაიზრდება საქართველოს გავლით გადასაზიდი ტვირთების რაოდენობა. დამატებითი მოცულობის ტვირთების მოზიდვისთვის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ფაქტორს, წარმოადგენს მოქნილი სატარიფო პოლიტიკა. სასურველია, რომ საქართველომ შეთავაზოს ზემოაღნიშნულ ქვეყნებს ტვირთების გადაზიდვისთვის კონკურენტუნარიანი ტარიფები, გაზრდილი სიჩქა-რე, საიმედოობის მაღალი დონე და სატრანსპორტო მომსახურების სიმარტივე, რაც უნდა უზრუნველყოს საქართველოს სარკინიგზო, საავტომობილო და საზღვაო ტრანსპორტმა კომპლექსურად.

12.საქართველოს სატრანსპორტო ინფრასტრუქტურა წარ-მოუდგენელია საზღვაო პორტების განვითარების გარეშე. ბა-თუმისა და ფოთის საზღვაო პორტებს, მნიშვნელოვანი როლი ენიჭებათ საზღვაო ტვირთების დამუშავებაში. საზღვაო პორტი, როგორც ტვირთნაკადების გენერატორი, აკავშირებს მიწოდების სატრანსპორტო-ლოგისტიკური ჯაჭვის შემადგენელ რგოლებს ერთმანეთთან. ამით იგი წარმოადგენს კლასტერს, რომლის ბირთვი - თვით პორტია. საპორტო კლასტერის შექმნის მიზანია სატრანსპორტო კვანძის კონკურენტუნარიანობის ამაღლება. მას გააჩნია მასშტაბის ეფექტი და იგი იძლევა ჩატვირთვა-გადმოტ-ვირთვის ტექნოლოგიური ოპერაციების ინოვაციებისათვის უფრო მეტ საშუალებას.

13.საერთაშორისო ინტეგრაციისა და გლობალიზაციის გავ-ლენით ტურიზმის დარგის განვითარების ძირითადი შედეგები ქვეყნისათვის შეიძლება იყოს: ქვეყანაში ტურისტების რიცხვის ზრდა, მომსახურებებისა და ფინანსური შემოსულობების მოცუ-ლობის ზრდა სახელმწიფო და ადგილობრივ ბიუჯეტში; ახალი სამუშაო ადგილების შექმნა და დასაქმებულთა რაოდენობის ზრდა; ადგილობრივი მოსახლეობის ცხოვრების დონის ამაღ-

ლება; ტურიზმის ინფრასტრუქტურის განვითარება; ქვეყნის რესურსული პოტენციალის კომპლექსური გამოყენება; კულტურისა და ეროვნული თვითმყოფადობის შენარჩუნება;

14. ეკონომიკის ეფექტიანობა მნიშვნელოვნადაა დამოკიდებულია კაპიტალის ეფექტურ დაბანდებასთან მაღალკვალიფიციური კადრების მომზადებაში. ამ მიმართულებით გაწეული ეკონომია გულისხმობს საზოგადოების ეფექტიანობის საგრძნობლად დაქვეითებას და მსოფლიო ეკონომიკაში ინტეგრაციის გართულებას. ინოვაციური განვითარების, მეცნიერების ინტეგრირების, წარმოებისა და მომსახურების ხარისხის მხრივ, ჩვენ საკმაოდ ჩამოვრჩებით განვითარებულ ქვეყნებს თანამედროვე ტექნოლოგიების, მენეჯმენტის ხარისხის და თანამშრომელთა მოტივირებულობის დონით. საქართველოს ეკონომიკის კონკურენტული უპირატესობების ფორმირებისათვის მნიშვნელოვანია უახლესი ტექნოლოგიბის გამოყენებაზე გადასვლა, ძლიერი მატერიალური და მორალური მოტივაციის შექმნა, ყველა დარგში კონკურენტუნარიანობის ამაღლებისათვის გამოცდილების დაგროვება. ამ მიზნების მიღწევის სირთულე ხშირად გამოწვეულია მათი გადაწყვეტისათვის ჩვენეული მენეჯმენტის არასაკმარისი დონით, წარმოების მეცნიერებასთან სუსტი კავშირით, არაოპტიმალური ინვესტიციებით ადამიანურ რესურსებში, განსაკუთრებით - კომპეტენციების ამაღლებაში, უახლეს ტექნოლოგიების დანერგვაში, ინფრასტრუქტურის განვითარებაში.

სადისერტაციო ნაშრომის ძირითადი დებულებები ასახულია ჩვენს მიერ გამოქვეყნევულ ნაშრომებში:

1. ნ. ბეჟანიძე. მ. ქავთარაძე. **„გლობალიზაციის გავლენა ქვეყნის ეკონომიკაზე“** - international scientific – practical conference ,INTEGRATION OF BUSINESS STRUCTURES: STRATEGIES AND TECHNOLOGIES , Sulkhan-Saba Orbeliani Teaching University, Black Sea Research Institute of Economy and Innovation. ISBN 978-9934-8643-3-9 2017. Tbilisi – Odessa 2017.

2. ნ. ბეჟანიძე, **CHALLENGES OF GLOBALIZATION PROCESSES ON GEORGIAN‘S EXAMPLE.** Varna Free University „Chernorizets Hrabar“ **«E-Journal VFU» ISSN 1313-7514. Bulgaria 2016.**

3. ნ. ბეჟანიძე, მ. ქავთარაძე. „ **საქართველო და გლობალიზაციის გამოწვევები“.** ყოველთვიური საერთაშორისო რეცენზირებადი და რეფერირებადი სამეცნიერო ჟურნალი „**ეკონომიკა**“ (ISSN 0206-2828). თბილისი. **2016.**

4. N. Bejanidze, M. Kavtaradze. **საერთაშორისო ვაჭრობის განვითარების ტენდენციები და საგარეო ვაჭრობის ანალიზი საქართველოს მაგალითზე. .** II საერთაშორისო კონფერენცია “ საზღვაო ინდუსტრიის ინოვაციური გამოწვევები: საზღვაო ტრანსპორტი, საინჟინრო ტექმოლოგიები, ლოჯისტიკა, ტურიზმი.”. შრომათა კრებული 2016.

5. ნ. ბეჟანიძე, მ. ქავთარაძე. **„საპორტო ლოგისტიკური კლასტერების როლი ქვეყნის სატრანსპორტო - სატრანზიტო ფუნქციის განვითარებაში“.** ბათუმის სახელმწიფო საზღვაო აკადემია; საერთაშორისო კონფერენცია **საზღვაო ინდუსტრიის ინოვაციური გამოწვევები.** შრომების კრებული ბათუმი, **2015.** ISBN 978-9941-0-6995-6

6. ნ. ბეჟანიძე, მ. ქავთარაძე.“**Perspectives of forming maritime logistic clusters in Georgia”.** INTERNATIONAL ASSOCIATION OF MARITIME UNIVERSITIES. 16TH Annual General Assembly. International Scientific – Practical Conference. **IAMU AGA 2015**

7. ნ. ბეჟანიძე, მ. ქავთარაძე. **„პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების გავლენა საქართველოს ეკონომიკურ ზრდაზე“.**